

Türk, İsviçre ve Alman Hukukunda Zamanaşımı Sürelerini Değiştirme Yasağı

The Prohibition on Changing of the Prescription Periods in Turkish, Swiss and German Law

Harun Mirsad Günday

Erciyes Üniversitesi, Hukuk Fakültesi,
Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Kayseri,
Türkiye, mirsad.gunday@gmail.com,
[ror.org/047g8vk19](https://orcid.org/047g8vk19)

Öz: Borç ilişkilerinde taraflar sözleşme özgürlüğü ilkesi gereğince zamanaşımı sürelerine yönelik düzenlemeler yapabilmektedir. Nitekim taraflarca sözleşmenin içeriğini belirleme özgürlüğü sözleşme ilişkisinden doğan hakların tabi olduğu zamanaşımı sürelerini belirleme özgürlüğünü de içermektedir. Ancak bu özgürlük de sınırsız olmayıp kanunun öngördüğü sınırlamalara tabidir. Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı yasaklayıcı norm niteliğinde olan TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinde düzenlenmiştir. Nitekim ilgili hükümler, zamanaşımı süreleri bakımından mutlak değiştirme yasağı öngörmektedir. Ayrıca bu hükümlerin geniş bir uygulanma alanı olması sebebiyle sürelerin değiştirilememesi kural ve değiştirilebilmesi ise istisnadır. Alman hukukunda konuyu ele alan BGB § 202 hükmünde ise sözleşme özgürlüğü ilkesinden hareket edildiği görülmektedir. Gerçekten de Alman kanun koyucusu zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağının sınırlarını genel olarak belirtmekle yetinmiştir. Bu sınırlamalara uyulması kaydıyla zamanaşımı süreleri üzerinde tasarruf edilebileceğini hükme bağlamıştır. Bu çalışmada Türk-İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken de üç hukuk düzeninde yer alan benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. En nihayetinde yer verilen öneri ve eleştiriler ile birlikte Türk hukukuna katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zamanaşımı, Alacak Hakkı, Hak Düşürücü Süre, Borç İlişkisi, Sözleşme Özgürlüğü

Geliş Tarihi/Received: 07.02.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 14.04.2025
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
22.05.2025

Abstract: In debt relationships, parties can make arrangements regarding prescription periods in accordance with the principle of freedom of contract. Indeed, the freedom of the parties to determine the content of the contract also includes the freedom to determine the prescription periods applicable to the rights arising from the contractual relationship. However, this freedom is not unlimited and is subject to the restrictions prescribed by law. In Turkish-Swiss law, the prohibition on changing prescription periods is regulated in the provisions of TCO Article 148 and OR Article 129, which are of a prohibitive nature. Indeed, the relevant provisions foresee an absolute prohibition regarding the prescription periods. Moreover, due to their broad scope of application, there is a situation where the periods cannot be changed as a rule and changing them is an exception. In German law, it is seen that the provision in § 202 BGB, which deals with the issue, is based on the principle of freedom of contract. Indeed, the German legislator has been content with generally stating the limits of the prohibition of changing prescription periods. It has ruled that savings can be made on prescription periods, provided that these limitations are complied with. In this study, the prohibition of changing prescription periods in the Turkish-Swiss and German legal orders has been examined comparatively. While this examination was being carried out, the similarities and differences in the three legal orders were revealed. Finally, it has been attempted to contribute to Turkish law with the suggestions and criticisms provided.

Keywords: Prescription, Right to Claim, Limitation Period, Debt Relationship, Freedom of Contract

Extended Abstract

The institution of prescription has the property of weakening the creditor's right to claim after a certain period has elapsed. As a result, the possibility of filing a lawsuit is excluded. The Turkish-Swiss and German legal orders have developed different perspectives on the purpose of statutes of prescriptions, which include the protection of public interest, the promotion of legal certainty and stability, as well as the protection of the parties' interests.

In Turkish and Swiss law, the prohibition of changing prescription periods is regulated in the provisions of the Turkish Code of Obligations (TCO) Art. 148 and the Code of Obligations (OR) Art. 129, while the corresponding regulation in German law can be found in § 202 BGB. The Turkish and Swiss legislatures preferred to address the matter by introducing a prohibitive norm in the respective provisions. For this reason, an absolute prohibition was provided for the deadlines contained within the framework of the provision. In German law, on the other hand, the general limits of the freedom to change prescription periods have been regulated; provided that these limits are adhered to, greater freedom has been granted.

In Turkish and Swiss law, the prohibition of changing prescription periods is provided for certain periods. These periods consist of the ten- and fifteen-year prescription periods regulated in Articles 146-147 of the TCO and Articles 127-128 of the OR, as well as the ten-year prescription period that applies in the case of the commencement of a new period according to Article 156/II of the TCO and Article 137/II of the OR. In German law, on the other hand, the general regulation prohibiting the adjustment of prescription periods is applicable to all prescription periods by its very nature. In the Turkish-Swiss and German legal orders, there are indeed views that focus on public interest and the interests of the parties when it comes to provisions that prohibit the modification of prescription periods, but our opinion is that the purpose of this institution is to protect the debtor. In this regard, the regulation in German law, which grants the parties more freedom, appears to us to be the more appropriate one.

In the Turkish, Swiss, and German legal orders, the scope of the prohibition on changing prescription periods includes all regulations that directly or indirectly affect them. In this context, the first thing that comes to mind is that contractually agreed provisions that stipulate shorter or longer prescription periods than the statutory prescription periods are prohibited. Furthermore, the prohibition on changing the prescription periods in contractually agreed regulations that affect the prescription period still applies. In regulations that change the reasons for the suspension or interruption of the prescription period or convert the period into a forfeiture period, this is the case.

The type and form of the legal transaction that changes the statute of prescription periods is another contentious issue in the Turkish, Swiss, and German legal orders. In Turkish and Swiss law, it is argued that prescription periods can be changed through bilateral legal transactions. However, the unilateral modification of the prescription periods is only possible in exceptional cases. The form to which the legal transaction is subject is usually the form provided for the legal transaction concerning this right. In German law, it is argued that prescription periods can generally be changed by a bilateral legal transaction, and it is recognized that the legal transaction, according to prevailing opinion, does not require any formal form. At this point, we believe that prescription periods in contractual obligations can generally be modified through bilateral legal transactions, but in exceptional cases, a modification of the prescription period through unilateral legal transactions is also possible. In the latter case, it is an exception based either on the law or on the agreements of the parties. Regarding the rights arising from a unilateral legal transaction, it must be acknowledged that the prescription period can also be altered by a unilateral legal transaction. Regarding the form to which the legal transaction is subject, we believe that the problem should be resolved by applying TCO Art. 12. Therefore, the amendment of the

prescription period in a formal transaction should be carried out through a regulation that complies with the form requirements stipulated for this transaction.

In Turkish and Swiss law, there is no consensus on when the legal transaction that changes the prescription periods can be carried out at the earliest; however, we believe that the prescription periods can be changed from the moment the debtor-creditor relationship between the parties is established. Nevertheless, the regulations that change the prescription periods must be made no later than before the expiration of the prescription period. In our opinion, this interpretation also better reflects the intention of the Turkish and Swiss legislatures, which regulate the prohibition of changing prescription periods and the waiver of prescription as two separate institutions. In German law, on the other hand, it is recognized that the legal transaction to change the prescription periods is not subject to any time limitation. The reason for this is that the provision of § 202 BGB, which regulates the prohibition of changing prescription periods in German law, is a regulation that also includes the waiver of prescription. In our opinion, this interpretation is also correct with regard to the systematics of the German Civil Code and the content of § 202 BGB.

In Turkish and Swiss legal orders, the question of what the upper limit for the regulations on extending the prescription periods is, is controversial. Here, it is argued that the upper limit, based on the provisions of TCO Art. 140 and OR Art. 127, is a ten-year general prescription period. However, in our opinion, in these legal orders where waiver of the prescription period is permitted, it is more appropriate to set an upper limit on a case-by-case basis to solve the problem. In German law, the upper limit of contractually agreed regulations according to § 202/Abs.2 BGB is a period of thirty years from the beginning of the statutory prescription period. However, this period is only recognized as an absolute upper limit if the regulations are designed as general terms and conditions. Consequently, the question is decided taking into account the specific circumstances and whether the respective period also violates the duty of good faith. If it is concluded that a violation exists, the regulation will be considered invalid in accordance with the provisions of §§ 306 and 307 BGB, even if the relevant period is less than thirty years. Since Turkish and Swiss law do not set a upper limit on prescription periods, there is no discussion in this regard. However, it seems to us that it is ultimately possible to reach a similar result within the framework of the general provisions on general terms and conditions according to TCO Art. 20 ff.

In the Turkish, Swiss, and German legal orders, there is no statutory limit on the minimum duration of periods for shortening the prescription periods. At this point, the prevailing view in the three legal orders is that the matter should be resolved within the framework of concrete case justice. It is also pointed out that the statutory prescription periods established by the legislators should be utilized. For these deadlines are ultimately important benchmarks that illustrate the legal order's stance towards the institution of statutes of prescription.

In Turkish, Swiss, and German law, the sanction for violating the prohibition on changing prescription periods is absolute nullity. At least this is the case for regulations that shorten the prescription periods. However, in regulations that extend the prescription periods, partial nullity may sometimes come into play. The question of the applicability of partial nullity is primarily significant in whether the hypothetical declarations of intent by the parties allow for this. However, the regulations that are considered general terms and conditions no longer involve partial nullity, but rather the application of the statutory prescription period provided for this right.

Giriş

Zamanaşımı alacaklının alacak hakkını belirli bir sürenin geçmesiyle birlikte zayıflatan bir kurumdur¹. Türk, İsviçre ve Alman hukukunda niteliği itibarıyla de bir defi olarak kabul edilir². Böylelikle, borçluya sürenin dolmasıyla birlikte zamanaşımı defini ileri sürerek alacaklının alacağını dava yoluyla isteme yetkisini kesin olarak ortadan kaldırma imkânı sunar³. Başka bir deyişle, borcu ifadan süresiz olarak kaçınma imkânı verir⁴. Bunun dışında, zamanaşımının borcun kendisini sona erdirmeye özelliği yoktur⁵.

Türk, İsviçre ve Alman hukukunda hâkim olan ilke sözleşme özgürlüğüdür. Bu sayede taraflar sözleşmenin içeriğini kanunun öngördüğü sınırlamalara uymak kaydıyla diledikleri gibi belirleme yetkisine sahiptir⁶. İşte, sözleşme özgürlüğünün, hukukî ilişkilerin içeriğini belirlemeye yönelik sunduğu bu imkân, o hukukî ilişkiden doğan hakların tabi olduğu zamanaşımı süresini de kapsamaktadır⁷. Dolayısıyla taraflar aralarındaki borç ilişkisinden doğan hakların tabi olduğu zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemeleri yapma imkânına kural olarak sahiptir. Ne var ki, zamanaşımının hukukî güvenliği ve istikrarı sağlama⁸ ve taraf menfaatlerini koruma⁹ işlevlerini göz önünde bulunduran Türk, İsviçre ve Alman kanun koyucuları, zamanaşımı sürelerine ilişkin yapılacak düzenlemelere yönelik sınırlayıcı birtakım hükümler öngörmüştür.

Türk, İsviçre ve Alman hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağına ilişkin temel düzenlemeler Türk ve İsviçre Borçlar Kanunları ile Alman Medeni Kanunu'nda yer almaktadır. Burada yer alan düzenlemeler dışında, muhtelif bazı özel kanunlarda da benzer hükümlere yer verilmiştir.

¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), N. 4046 ve 4054; Isabelle Wildhaber - Sevdade, *BK - Berner Kommentar / Allgemeine Bestimmungen - Die Verjährung*, Art. 127-142 OR (Bern: Stämpfli Verlag AG, 2021), OR vor Art.127-142, N. 1; Peter Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2020), N. 3269.

² BernerKom/Wildhaber - Dede, OR vor Art.127-142, N. 1; Helmut Grothe, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 1: Allgemeiner Teil §§ 1-240, AllgPersönlR, ProstG, AGG (Redakteurin: Dr. Claudia Schubert - Herausgegeben von Dr. Dr. Dres. h.c. Franz Jürgen Säcker/Dr. Roland Rixecker/Dr. Hartmut Oetker und Bettina Limperg)* (München: C.H.Beck Verlag, 2021), BGB § 194, N. 5.

³ Selahattin Sulhi Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993), 1030; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4051; Murat Doğan vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 334; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 1216; BernerKom/Wildhaber - Dede, OR vor Art.127-142, N. 1; MüKo-BGB/Grothe, BGB § 194, N. 5.

⁴ Kemal Oğuzman - Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2024), N. 1903; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4051.

⁵ Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1977), 520; Doğan vd., *Borçlar Hukuku*, 334; BernerKom/Wildhaber - Dede, OR vor Art.127-142, N. 2; MüKo-BGB/Grothe, BGB § 194, N. 5. Zamanaşımı bu yönüyle borcun sona erme hallerinden birini oluşturmaz. Buna rağmen, İsviçre kanun koyucusu, zamanaşımı kurumunu Kanun'un borçların sona ermesi başlığını taşıyan üçüncü bölümünde düzenlemiştir. Türk kanun koyucusu da benzer bir yolu izlemiş ve fakat zamanaşımı kurumunu üçüncü bölümün içerisinde ikinci ayırıma yer vermek suretiyle düzenleyerek bu hataya düşmemiştir. Alman kanun koyucusu ise zamanaşımını kurumunu Alman Medeni Kanunu'nda zamanaşımı başlığını taşıyan özel bir bölümde düzenlemiş ve söz konusu çelişkiye yer vermemiştir. Bununla birlikte, BGB § 901 hükmü, tapu kütüğünden yanlışlıkla silinen ya da kütüğe hiç kaydedilmemiş haklar bakımından istisna bir düzenleme getirmiş ve zamanaşımı süresinin dolmasıyla birlikte bu hakların sona ereceğini düzenlemiştir.

⁶ BernerKom/Wildhaber - Dede, OR vor Art.127-142, N. 1; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 954; Dirk Looschelders, *Schuldrecht Allgemeiner Teil* (München: Verlag Franz Vahlen, 2021), § 3 N. 3; Detlef Leenen - Martin Häublein, *BGB Allgemeiner Teil* (Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH Verlag, 2021), § 1 N. 6.

⁷ MüKo-BGB/Grothe, BGB § 202, N. 1; Laurent Killias - Matthias Wiget, *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Obligationenrecht - Allgemeine Bestimmungen - Art. 1-183 OR (Herausgegeben von Yesim M. Atamer und Andreas Furrer)* (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2023), OR Art.129, N. 1; Heinrich Dörner, *Nomos Handkommentar - Bürgerliches Gesetzbuch Handkommentar (von SCHULZE Reiner/DÖRNER Heinrich/EBERT Ina u.a.)* (Baden: Nomos Verlag, 2023), BGB § 202, N. 1; Johanna Schmidt-Räntsch, *ERMAN BGB: Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar mit Nebengesetzen (AGG, BVerfTG, EGBGB, ErbbauRG, ProdhaftG, VBG, VersAusglG, WEG - teils in Auszügen) und Internationalem Privatrecht, (Herausgegeben von Prof. Dr. Dr. h.c. mult. Harm Peter Westermann/Prof. Dr. Barbara Grunewald/Rechtsanwalt Dr. Dr. h.c. Georg Maier-Reimer)* (Koeln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2023, BGB § 202, N. 1. Türk hukukunda dolaylı olarak bu yönde bkz.: Mehmet Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010), 407; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 1009; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku*, N. 274.

⁸ Andreas Furrer - Markus Müller-Chen, *Obligationenrecht Allgemeiner Teil* (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2020), § 21 N. 78; Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3278; Andreas von Tuhr - Arnold Escher, *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts - Band II* (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 1974), 211.

⁹ BernerKom/Wildhaber - Dede, OR vor Art.127-142, N. 12 vd.

Ancak bu çalışmada, konunun kapsamını genişletmemek amacıyla, yalnızca sözü edilen kanunlarda yer alan hükümler incelenmiştir.

I. Zamanaşımı Sürelerini Değiştirme Yasağına İlişkin Temel Hukukî Düzenlemeler

A. Genel olarak

Türk hukukunda zamanaşımı sürelerinin değiştirilemeyeceğine ilişkin düzenleme “sürelerin kesinliği” kenar başlığını taşıyan Türk Borçlar Kanunu (TBK) md.148’de yer almaktadır. İlgili hükümde, “*Bu ayırimda belirlenen zamanaşımı süreleri, sözleşmeyle değiştirilemez.*” denilmektedir.

İsviçre hukukunda ise konu sürelerin değiştirilemezliği (*unabänderlichkeit der Fristen*) kenar başlığını taşıyan Borçlar Kanunu (*Obligationenrecht - OR*) Art.129 hükmünde¹⁰ düzenlenmiştir. İlgili hüküm TBK md.148 hükmüne mehz teşkil etmektedir. Nitekim bu hükümde “*Bu ayırimda yer alan zamanaşımı süreleri tarafların tasarrufu ile değiştirilemez.*” denilmek suretiyle esasen bazı farklar bir kenara bırakılır ise esas itibariyle benzer çözüm yolu benimsenmiştir.

Türk-İsviçre hukukunda yer alan düzenlemelere bakıldığında, her iki kanun koyucunun da meseleyi yasaklayıcı norm getirmek suretiyle düzenlediği görülmektedir. Yani, hükmün kapsamında yer alan süreler bakımından yasaklayıcı nitelikteyken; hükmün kapsamı dışında kalan süreler yönünden ise serbestî tanıyan niteliktedir¹¹. İlgili düzenlemeler niteliği itibariyle de emredici hukuk kurallarıdır¹².

Alman hukukunda ise meselenin zamanaşımına ilişkin anlaşmaların geçersizliği (*Unzulässigkeit von Vereinbarungen über die Verjährung*) başlığını taşıyan Medenî Kanun (*Bürgerliches Gesetzbuch - BGB*) § 202 hükmünde¹³ düzenlendiği görülmektedir¹⁴. İlgili hüküm Türk-İsviçre hukukundaki düzenlemelere nazaran daha ayrıntılıdır. Nitekim BGB § 202’de, “(1) *Zamanaşımı süresi kast sebebiyle sorumluluk hâlinde önceden hukukî işlem yoluyla hafifletilemez. (2) Zamanaşımı süresi hukukî işlem yoluyla yasal başlangıç anından itibaren otuz yıllık süreyi aşacak şekilde ağırlaştırılamaz.*” denilmek suretiyle mesele konu ve süre bakımından iki ayrı fıkrada düzenlenmiştir. Ayrıca, hükmün meseleyi ele alış şekli de Türk-İsviçre hukukundaki düzenlemelerden tamamen farklıdır. Zira BGB § 202 hükmü, belirli sınırlamalara yer vermekle birlikte esas itibariyle serbestîyi kabul etmiştir¹⁵. Türk-İsviçre hukukundaki yaklaşım ise az önce ifade ettiğimiz üzere bunun tam tersidir¹⁶.

¹⁰ İlgili hükmün Almanca metni şu şekildedir: “*Die in diesem Titel aufgestellten Verjährungsfristen können durch Verfügung der Beteiligten nicht abgeändert werden.*”

¹¹ Stephen V. Berti, *ZK - Zürcher Kommentar Band/Nr. V/1h/2 - Das Erlöschen der Obligationen, Zweite Lieferung, Art. 127-142 - OR Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR)* (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2002, OR Art.129/141, N. 8.

¹² Necip Kocayusufoğlu, *Borçlar Hukuku Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş - Hukukî İşlem - Sözleşme* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014), § 42 N. 17.

¹³ İlgili hükmün Almanca metni şu şekildedir: “(1) *Die Verjährung kann bei Haftung wegen Vorsatzes nicht im Voraus durch Rechtsgeschäft erleichtert werden. (2) Die Verjährung kann durch Rechtsgeschäft nicht über eine Verjährungsfrist von 30 Jahren ab dem gesetzlichen Verjährungsbeginn hinaus erschwert werden.*”

¹⁴ Alman kanun koyucusunun madde başlığını isabetsiz bir şekilde düzenlediği ve geçersizlik halinin hükmün öngördüğü tek müeyyide olmadığı ve burada kısmî hükümsüzlüğün de gündeme gelebileceği yönünde bkz.: Heinz-Peter Mansel, *Jauernig Bürgerliches Gesetzbuch mit Rom-I-VO, Rom-II-VO, Rom-III-VO, EG-UnthVO/HUntProt und EuErbVO* (Herausgegeben von Prof. Dr. Dres. h.c. Rolf Stürner) (München: C.H.Beck Verlag, 2023), BGB § 202, N. 1.

¹⁵ Panajotta Lakkis, *Juris PraxisKommentar BGB Band 1 Allgemeiner Teil* (herausgegeben von Prof. Dr. Klaus Vieweg) – Gesamtherausgeber: Prof. Dr. Maximilian Herberger/Prof. Dr. Dr. H.c. Helmut Rüßmann/Prof. Dr. Stephan Weth (Saarbrücken: juris GmbH, 2014), BGB § 202, N. 1; Florian Eichel, *BGB Soergel - Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen: BGB, Band 2/2: Allgemeiner Teil 2/2: §§ 158-240* (Bandredaktor: Herr Prof. Dr. Jan Dirk Harke - Bearbeitet von Prof. Dr. Walter Bayer/Prof. Dr. Florian Eichel/Dr. Cyril Hergenröder/Prof. Dr. Fabian Klinck/Dr. Michael Matthiessen und Frau Prof. Dr. Claudia Mayer) (Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag, 2022), BGB § 202, N. 1. Bu yönüyle, süreleri uzatan düzenlemeleri mutlak surette yasaklayan ve süreleri kısaltan düzenlemeler bakımından tam serbestîyi kabul eden eski BGB § 225 hükmündeki düzenlemeden de ayrılan bir çözüm yolu benimsenmiştir. Bu noktada BGB § 202 hükmünde yer alan sınırlamalar da genel itibariyle dürüstlük kuralı ve genel işlem koşulları gibi hususların doğal uzantısını oluşturduğunu da ayrıca ifade etmek gerekir. Bu doğrultuda bkz.: Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1. Alman kanun koyucusunun avrupa sözleşme hukukundaki ilkelere dayanarak yeni düzenlemeyi yaptığı yönünde bkz.: juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 2.

¹⁶ İsviçre kanun koyucusu, 2020 yılında İsviçre Borçlar Kanunu revizyonu sürecinde tıpkı Alman kanun koyucusunun çizgisinden hareket ederek benzer şekilde meseleyi çözümlemişti. Nitekim Taslak OR Art. 159 hükmü, yürürlükte olan OR

B. Zamanaşımı Sürelerini Değiştirme Yasağına İlişkin Hukukî Düzenlemelerin Amacı

Zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı öngören hükümlerin kamu yararı amacıyla getirildiği ileri sürülmektedir¹⁷. Bunun sebebi, zamanaşımı kurumunun en nihayetinde hukukî güvenliği ve istikrarı sağlamaya hizmet etmesidir¹⁸. Taraflara süreler üzerinde diledikleri şekilde tasarruf etme imkânının verilmesi bu kurumun amacının büyük ölçüde ortadan kaldırılması anlamına gelir¹⁹. Bunun dışında, değiştirme yasağıyla güdülen diğer amaç taraf menfaatlerini korumaktır. Taraflar ile kastedilen zamanaşımına tabi borcun alacaklısı ve borçlusudur²⁰. Bu kapsamda, zamanaşımı süresinin uzatılması suretiyle borçlu bakımından aşırı bağılıkların önlenmesi amaçlanmaktadır²¹. Alacaklı bakımından ise amaç sürelerin ölçsüz bir şekilde kısaltılmasının önüne geçilmesidir²².

Zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı öngören hükümlerin amacı kanaatimizce zamanaşımına tabi borcun borçlusunu korumaktan ibarettir²³. Daha açık bir deyişle, ilgili kurum özellikle borçluyu korumak amacıyla düzenlenmiştir²⁴. Bunun dışında, burada öncelikli olarak bir kamu yararı amacı güdülmemekte²⁵ ve alacaklının menfaati de en nihayetinde ikincil plandadır²⁶. Bu görüşün temel

Art.129 hükmünün aksine, “zamanaşımı sürelerine ilişkin kararlaştırmalar” kenar başlığını taşımakta ve hükmün ilk fıkrasında zamanaşımı sürelerinin taraflarca kısaltılabileceği ve uzatılabileceği düzenlenmekteydi. Müteakip ikinci ve üçüncü fıkrada ise bu serbestinin süre bakımından sınırları yer almaktaydı.

¹⁷ Robert K. Däppen, *Basler Kommentar, Basler Kommentar Obligationenrecht I: Art. 1-529 OR (Hergestellt von Widmer Lüchinger Corinne/Oser David)* (Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2020), OR Art.129, N. 1; Raphael Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht (Hervorragende Beiträge zu den Rechtswissenschaften Band/Nr. 04)* (Zürich: Dike Verlag, 2023), N. 635; BernerKom/Wildhaber – Dede, OR Art.129, N. 13; Kocayusufoğlu, *Borçlar Hukuku*, § 42 N. 35; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 530; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4048; Fikret Eren - Ünsal Dönmez, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi – Cilt III m. 83-206* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022), *TBK md.148*, N. 2. Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı süresini kısaltan düzenlemelere de sınırlama getirildiği düşünüldüğünde buradaki tek amacın kamu yararı olmadığı ifade edilmektedir. Bu görüş için bkz.: Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku*, N. 1909.

¹⁸ Ahmet Mithat Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2021), N. 5670; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 635; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 1; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4048; BernerKom/Wildhaber – Dede, OR Art.129, N. 13; Ivo Schwander, *OFK - Orell Füssli Kommentar / OR Kommentar - Kommentar zum Schweizerischen Obligationenrecht (Herausgegeben von Jolanta Kren Kostkiewicz/Peter Nobel/Ivo Schwander und Stephan Wolf)* (Zürich: Orell Füssli Verlag AG, 2023), OR Art.129, N. 1. Zamaşımanın alacaklının alacağı ile ilgisini sağlama işlevine de sahip olduğu yönünde ayrıca bkz.: Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, N. 5669.

¹⁹ BernerKom/Wildhaber – Dede, OR Art.129, N. 13.

²⁰ Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4066; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 2; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 635.

²¹ BernerKom/Wildhaber – Dede, OR Art.129, N. 14; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 635.

²² Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3379; BernerKom/Wildhaber – Dede, OR Art.129, N. 15; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 635.

²³ Böylelikle, borçlu lehine hukukî güvenliğin garanti altına alınması ve onun korunmasının temininin sağlanacağını yönündeki İsviçre Federal Mahkemesi Kararı için bkz.: BGE 132 III 226 E. 3.3.1. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 25.03.2024).

²⁴ CHK/Killias – Wiget, OR Art.129, N. 1.

²⁵ Nitekim İsviçre hukukunda da isabetli olarak modern zamaşıımı hukuku düzenlemelerinin taraflara daha fazla özgürlük tanıdığı ve zamaşıımı kurumunda bir liberalleşme adınının atılmasının zamanın ruhuna daha uygun olacağı ifade edilmektedir. Bundan dolayı da temel prensibin zamaşıımı sürelerini değiştirme özgürlüğü olması gerektiği ifade edilmektedir. Bu yöndeki açıklamalar için bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 636.

²⁶ Nitekim zamaşıımı kurumu ve ayrıca süreleri değiştirme yasağını öngören hükmün daha ziyade borçluyu korumayı amaçladığı yönünde ayrıca bkz.: Yasin Alperen Karaşahin, *Parteiautonomie im Verjährungsrecht* (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2017), N. 345; BernerKom/Wildhaber – Dede, OR Art.129, N. 14. İsviçre hukukunda borçluyu ön plana almak suretiyle yaklaşım sergileyen görüşler dikkate alındığında, bize göre, bu görüşlerin de ulaştığı sonuç aslında zamaşıımı sürelerini değiştirme yasağına ilişkin hükümlerin bilhassa borçluyu korumak amacıyla getirildiği yönündedir. Zira, bir hükmün özellikle getirilme amacı esasında hükmün öngördüğü ilk amaçtan ibarettir. Yoksa, burada muhtemel birden fazla amaç arasındaki eşitliği vurgulama amacı söz konusu değildir. Bundan dolayıdır ki, Alman kanun koyucusu eski Kanun döneminde zamaşıımı süresini uzatan düzenlemeleri mutlak surette yasaklayan yaklaşımı terk etmiştir. Zira eski Kanun dönemindeki hâkim anlayış söz konusu yasağın hem borçluyu hem de kamu yararı amacını koruyan bir işleve sahip olduğu yönündeydi. Bu sebeple de süreleri kısaltan düzenlemelere cevası verilmemekteydi. Oysa, BGB § 202 hükmü ile beraber Alman kanun koyucusu sözleşme özgürlüğü ilkesini taraflar bakımından güçlendirmeyi tercih etmiştir. Bu konuda ilgili açıklamalar için bkz.: MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 1-2. Ancak, bu yapılırken borçlu aleyhine olan zamaşıımı sürelerini ağırlaştıran düzenlemeler bakımından açıkça bir üst sınıra yer verilerek sözleşme özgürlüğünün sınırları bu tür düzenlemelerde kesin olarak tayin edilmiştir. Benzer bir mutlak sınırlamaya zamaşıımı süresini hafifleten düzenlemelerde rastlanmadığı gibi; BGB § 202/Abs.1 hükmü de esasında BGB § 276 hükmünü tamamlayan bir düzenlemedir. Bu yönüyle de BGB § 202 hükmünün asıl işlevi zamaşıımı sürelerini ağırlaştıran düzenlemeler bakımından söz konusudur. Bu yönüyle de Alman kanun koyucusunun burada kamu yararı düşüncesinden hareket etmediği açık olmakla birlikte asıl olan kanaatimizce borçluyu koruma düşüncesidir.

gerekçelerini ise her üç hukuk düzeninde yer alan hukukî düzenlemelerden hareket ederek ortaya koymak mümkündür.

İlk olarak, Türk-İsviçre hukukundaki düzenlemelerde hükmün uygulama alanı, aşağıda inceleneceği üzere, yalnızca belirli zamanaşımı süreleri ile sınırlandırılmıştır. Oysa, bize göre, kamu yararı amacı güden bir hükmün genel nitelikte ve daha kapsayıcı bir düzenleme getirmiş olması gerekirdi. Bu sebeple, Türk-İsviçre kanun koyucularının zamanaşımı süreleri içerisinde bir ayırım yapmaması gerekirdi²⁷. Nitekim İsviçre hukukunda meseleyi ele alan yazarlar da İsviçre kanun koyucusunun OR Art.129 hükmünde zamanaşımı süreleri arasında neden böyle bir ayırıma yer verildiğinin makul bir cevabının bulunmadığını belirtmektedir²⁸. Oysa, Alman hukukuna bakıldığında böyle bir sorunla karşılaşmamaktadır. Zira BGB § 202 hükmünün öngördüğü temel prensip sürelerin değiştirilebileceği yönündedir. Kamu yararı amacı düşüncesinden hareket etmeyen Alman kanun koyucusunun bu şekilde bir düzenlemeye yer vermesi de aslında olması gereken bir durumdur. Zira kamu düzeni ve yararını koruyan bir hükmün, en azından zamanaşımı süreleri yönünden serbestî sunmaktan ziyade sınırlayıcı bir karaktere sahip olması gerekirdi. Zaten, İsviçre hukukunda zamanaşımı kurumunun temelinde de borçluya esnek koruma sağlama imkânının kendisine sunulmuş olması yer alır²⁹. Nitekim, buna paralel olarak, zamanaşımı sürelerinin değiştirilmesinde alt ve üst sınırları düzenlemek suretiyle taraflara kural olarak özgürlük tanıyan ön tasarı aşamasındaki Art. 133 VE-OR (*Vorentwurf-Obligationenrecht*) hükmünün³⁰ daha uygun bir düzenleme olduğu ifade edilmektedir³¹.

İkinci olarak, Alman hukukuna bakıldığında ise BGB § 202 hükmünde zamanaşımının hafifletilmesi ve ağırlaştırılması ifadelerine yer verildiği görülmektedir. Oysa, bu ifadeler hem alacaklı hem de borçlu için kullanılabilir niteliktedir³². Ancak, zamanaşımı süresinin otuz yılı aşacak şekilde ağırlaştırılmasını yasaklayan ikinci fıkra göz önüne alındığında, hükmün asıl amacının borçluyu korumak olduğu anlaşılmaktadır³³. Bu sonuca, zamanaşımı süresini kısaltan düzenlemelerden yola çıkılarak da açıkça ulaşılabilmektedir. Gerçekten de Alman kanun koyucusu zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemelerde sürelerin hafifletilemeyeceğini düzenlemiştir. Zamanaşımı sürelerinin kısaltılması niteliği itibarıyla borçlunun durumunu hafifleten bir hâldir. Bu da Alman kanun koyucusunun BGB § 202 hükmünü düzenlemesindeki temel amacın borçluyu korumak olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, borç ilişkilerinde alacaklı taraf genel olarak borçlu tarafa nazaran daha güçlü pozisyonundadır.

²⁷ Türk hukukunda bu konuda farklı eleştiriler getiren yazar için ayrıca bkz.: Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 376.

²⁸ İsviçre Borçlar Kanunu'nun üçüncü ayırımında yer alan zamanaşımı sürelerinin diğer yasal zamanaşımı sürelerinden ne yönüyle ayrı olduğu ve OR Art.129 hükmünün bu süreler için öngördüğü farklı muameleyi haklı kılacak anlaşılabilir bir sebebin bulunmadığı yönünde bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 638. OR Art.129 hükmünün üçüncü ayırımının içerisinde yer alan süreler ile bu ayırımın dışında yer alan süreler arasında ortaya koymuş olduğu bu fark ikna edici değildir. Geniş kapsamlı uygulama alanına sahip olan ve özel süreleri içermeyen zamanaşımı sürelerini tarafların tasarrufunun kapsamında çıkarırken; borçluyu korumak amacıyla getirilmiş olan özel süreler üzerinde taraflara tasarruf etme imkânı sunmak anlaşılması güç bir durumdur. Bu konuda ayrıntılı açıklamalar için bkz.: Claire Huguenin - Florent Thouvenin, *Verjährung und Reform in der Schweiz (in: Verjährungsrecht in Europa - zwischen Bewährung und Reform)*, University of St. Gallen Law School Law and Economics Research Paper Series Working Paper No. 2013-11, 7.

²⁹ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 2.

³⁰ İlgili hükmün Almanca metni şu şekildedir: "(1) Die relative Frist kann bis auf eine Mindestdauer von einem Jahr verkürzt oder bis zu einer Höchstdauer von zehn Jahren verlängert werden. (2) Die absolute Frist kann bis zu einer Mindestdauer von drei Jahren verkürzt oder bis zu einer Höchstdauer von dreissig Jahren verlängert werden. (3) Allgemeine Geschäftsbedingungen, die eine Verkürzung der Verjährungsfristen bei Personenschäden vorsehen, sind nichtig. (4) Der Beginn der Verjährungsfristen kann abgeändert werden, soweit dies nicht dazu führt, dass die Mindestfristen unterschritten und die Höchstfristen überschritten werden".

³¹ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 8. Benzer eleştiriler için ayrıca bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 660.

³² Zira zamanaşımı süresinin uzatılması borçlu bakımından koşulları ağırlaştırırken; zamanaşımı süresinin kısaltılması hâlinde artık alacaklı bakımından ağırlaşan koşullar söz konusu olur.

³³ Nitekim Alman hukuk öğretisinde de zamanaşımı süresini kısaltan anlaşmalar için "zamanaşımını hafifleten düzenlemeler" ifadesi kullanılırken; zamanaşımı süresini uzatan anlaşmalar için ise "zamanaşımı süresini ağırlaştıran" ifadesine yer verilmektedir. İlk durumda alacaklı aleyhine kararlaştırmalar söz konusuyken; ikinci durumda borçlu aleyhine kararlaştırmalardan söz edilmektedir. Bu doğrultuda bkz.: Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 2-3. Aynı doğrultuda bkz.: Erman/Schmidt-Rantsch, *BGB § 202*, N. 1; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1.

Hâl böyleyken, borçlunun alacaklıya karşı zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemeleri dayatması da pratikte pek mümkün olmaz³⁴.

C. Zamanaşımı Sürelerini Değiştirme Yasağına İlişkin Hukukî Düzenlemelerin Uygulanma Alanı

1. Genel olarak

Zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağına ilişkin hükümler Türk, İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde farklı şekilde düzenlenmiştir. Bu noktada, Türk-İsviçre hukuku benzer bir çözüm yolu benimsemektedir. Alman hukuku ise bu iki hukuk düzenine nazaran oldukça farklı bir yaklaşıma sahiptir.

2. Türk-İsviçre hukuku

Türk-İsviçre hukukundaki hukukî düzenlemelerin uygulanma alanı ilgili hükümlerde belirtilmiştir. Buna göre, zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı, her iki hukuk düzeninde “*bu ayırımda belirlenen zamanaşımı süreleri*” için uygulanacaktır. Yani, TBK md.146-147 hükümlerinde (OR Art.127-128) yer alan on ve beş yıllık zamanaşımı süreleri ile TBK md.156/II’de (OR Art.137/Abs.2) yeni sürenin başlaması hâlinde uygulanacak on yıllık zamanaşımı süresi bu yasağın kapsamında yer almaktadır³⁵. Dolayısıyla, hükmün zıt anlamından çıkan sonuç, söz konusu zamanaşımı süreleri dışındaki sürelerin

³⁴ Bundan dolayıdır ki, zamanaşımı sürelerini değiştirmeye yönelik genel işlem koşuluyla yapılan düzenlemeler öğretide ayrıca tartışma konusu olmuştur. Alman hukukunda bu konudaki tartışmalar için bkz.: Wolfgang Henrich, *BeckOK-BGB: Bamberger / Roth / Hau / Poseck Bürgerliches Gesetzbuch: BGB, Band 1: §§ 1-480 (Herausgegeben von Dr. Wolfgang Hau/Dr. Roman Poseck/Dr. Heinz Georg Bamberger und Dr. Herbert Roth)* (München: C.H.Beck Verlag, 2023), *BGB § 202*, N. 1; *MüKo-BGB/Grothe, BGB § 202*, N. 5.

³⁵ Isabelle Wildhaber - Sevdade Dede, *Verzicht auf die Verjährungseinrede (in: Das neue Verjährungsrecht Tagung vom 29. Oktober 2019 in Luzern // Herausgegeben von: Walter Fellmann)* (Bern: Stämpfli Verlag AG, 2019), 137; Huguenin - Thouvenin, 7; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 2; Frédéric Krauskopf, *Präjudizienbuch OR - Die Rechtsprechung des Bundesgerichts (1875-2020)* (Herausgegeben von Peter Gauch und Hubert Stöckli) (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2021), *OR Art.129*, N. 1; Gümüş, *Borçlar*, 1219; Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3377; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 11; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 18 ve 20; Karasahin, *Parteiautonomie*, N. 210. TBK md.146-147 ile sınırlı olarak bu doğrultuda bkz.: TBK md.146-147 hükümleriyle sınırlı olarak meseleyi ele alan görüşler için bkz.: Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4070; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, N. 5848; Doğan vd., *Borçlar Hukuku*, 336; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 3. Türk hukukunda bazı yazarlara göre, TBK md.148 hükmünün uygulama alanı içerisinde alacaklıya ek altmış günlük süre tanıyan TBK md.158 hükmü de yer almaktadır. Kanaatimizce bu görüş isabetli olmayıp ilgili hükümde düzenlenen sürenin niteliği itibarıyla bir zamanaşımı süresi olduğu dahi tartışmalıdır. Bu noktada fikrimiz ilgili sürenin bir zamanaşımı süresi olmadığı yönündedir. Bu sebeple de TBK md.148 hükmünün kapsamında yer alması düşünülemez. TBK md.158’de düzenlenen altmış günlük sürenin zamanaşımı süresi niteliğinde olmadığı yönünde görüşler için ayrıca bkz.: Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku*, N. 1957. Türk hukukunda Erdem, altmış günlük ek sürenin niteliği itibarıyla zamanaşımı süresi olmadığını ve burada bir hak düşürücü süre olduğunu ileri sürmesine rağmen TBK md.148 hükmünün kapsamında TBK md.158 hükmünün de yer aldığını söylemektedir. Kanaatimizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira hak düşürücü sürelerde kamu düzeni esas olduğundan sürelerin değiştirilmesi mümkün değildir. Yazarın bu husustaki açıklamaları için bkz.: Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 317 ve 370. TBK md.158 hükmünün süreleri değiştirme yasağının kapsamında yer aldığını ileri süren görüşler için ayrıca bkz.: Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1070; Gümüş, *Borçlar*, 1219. İsviçre hukukunda 2020 yılında yapılan revizyon ile birlikte OR Art.128a hükmünde üç ve yirmi yıllık zamanaşımı süreleri ile OR Art.139 hükmünde otuz yıllık zamanaşımı süresi getirilmiştir. İlgili zamanaşımı sürelerinin, zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı öngören OR Art.129 hükmünün kapsamına girip girmediği meselesi ise tartışmalıdır. OR Art.128a hükmünün haksız fiile; OR Art.139 hükmünün ise müteselsil sorumluluğa ilişkin düzenlemeler olması sebebiyle ilgili zamanaşımı sürelerinin değiştirme yasağının kapsamında yer almadığı ifade edilmektedir. Bu yöndeki açıklamalar için bkz.: Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3377a. OR Art.128a hükmünde yer alan zamanaşımı sürelerinin OR Art.129 hükmünün kapsamında yer almadığını ifade eden bir başka görüş için bkz.: Yasin Alperen Karasahin, “Verjährungsverzicht und Vereinbarungen über die Dauer von Verjährungsfristen nach der Revision des Verjährungsrechts”, *Zeitschrift des Bernischen Juristenvereins* 0/11 (November 2019), 752 vd. OR Art.128a ve OR Art.139 hükümlerinde öngörülen zamanaşımı sürelerinin değiştirme yasağının kapsamında yer aldığını ifade eden aksi yöndeki görüş için bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 649-650 ve 654.

kural olarak değiştirilebileceği yönündedir³⁶. Meğer ki, ilgili zamanaşımı süreleri emredici nitelikte düzenlenmiş olsun³⁷. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi'nin yaklaşımı da bu doğrultudadır³⁸.

İsviçre hukukunda bazı yazarlar, değiştirme yasağını öngören hükmün kapsamını yalnızca bu zamanaşımı süreleriyle sınırlı tutmanın makul izahattan yoksun olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple de ilgili ayırımın dışında yer alan zamanaşımı süreleri için de yasağın uygulanması gerektiğini savunmaktadır³⁹. Ancak Türk-İsviçre hukukundaki hâkim görüş, ilgili ayırımda belirtilen zamanaşımı süreleri dışındaki sürelerin yasağın kapsamında yer almadığı yönündedir⁴⁰. Aksi yönde bir yorum, sözleşme özgürlüğünün kapsamını daraltan bir istisna teşkil edeceğinden hükmün bu şekilde geniş yorumlanması mümkün olmamalıdır⁴¹. Bu sebeple de taraflar diğer zamanaşımı süreleri üzerinde kanunun öngördüğü genel sınırlamalara riayet etmek kaydıyla serbestçe tasarruf edebilir.

Olması gereken hukuk (*de lege ferenda*) açısından yapılacak değerlendirme farklı olmakla birlikte, pozitif hukuk (*de lege lata*) bağlamında bizim de kanaatimiz, hükmün dar yorumlanması gerektiği yönündedir. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi'nin, ilgili düzenlemeleri, sözleşme özgürlüğüne getirilen bir sınırlama olarak ele alması da bu kanaatimizi destekler niteliktedir⁴². Kaldı ki, Türk-İsviçre hukukunda asıl olan irade özerkliğidir. Zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağını öngören hükümler ise bu özerkliği sınırlandırmak amacıyla getirilen istisnai düzenlemelerdir. İstisna öngören bir hükmün ise genişletici değil ama daraltıcı yoruma tabi tutulması uygun olan çözüm yolunu oluşturur.

3. Alman hukuku

Alman hukukunda BGB § 202 hükmünün uygulanma alanı Türk-İsviçre hukukuna nazaran oldukça farklıdır. Zira BGB § 202 hükmü genel olarak tüm zamanaşımı süreleri bakımından uygulanır⁴³. Meğerki, belirli zamanaşımı süreleri bakımından özel bir düzenlemeye yer verilmiş olsun⁴⁴. Böyle bir durumda, sürelerle ilişkin anlaşmalar artık özel hükmün öngördüğü sınırlamaya uygun olarak yapılmalıdır. Örneğin; Aktiengesetz (*AktG*) § 93/Abs.6 ve Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter

³⁶ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 52; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 632, 634 ve özellikle 661; *Präjudizienbuch-OR/Krauskopf*, *OR Art.129*, N. 1; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 17; OFK/Schwander, *OR Art.129*, N. 1; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 372; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 530 vd.; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1070; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, N. 5850; BaslerKom/Däppen, *OR Art.129*, N. 2; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 6; Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3378 vd.; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 3. Bu yöndeki İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz.: BGer 4A_221/2010 E. 3 Urteil vom 12. Januar 2012. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 31.07.2024).

³⁷ OFK/Schwander, *OR Art.129*, N. 1; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 372; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 19; *Präjudizienbuch-OR/Krauskopf*, *OR Art.129*, N. 1. Örneğin; sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlarda zamanaşımı süresini düzenleyen TBK md.82 ve OR Art.67'de yer alan sürelerin değiştirilebilir nitelikte olduğu yönünde bkz.: BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 52.

³⁸ "...Üçüncü kısım dışında yer alan zamanaşımı sürelerinin tarafların anlaşması suretiyle değiştirilmesi mümkündür.", BGer 4A_221/2010 E. 3 Urteil vom 12. Januar 2012. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 31.07.2024).

³⁹ Karl Spiro, *Die Begrenzung privater Rechte durch Verjährungs-, Verwirkungs- und Fatafristen* (Bern: Stämpfli Verlag AG, 1975), 864 vd.; Bruno von Büren, *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil* (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 1964), 439. Bu konuda ayrıntılı açıklamalar için bkz.: ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 13.

⁴⁰ Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3380; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1070; BaslerKom/Däppen, *OR Art.129*, N. 2; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, N. 5850; Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 394; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 3; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 530 vd. Bu yöndeki İsviçre Federal Mahkemesi kararları için bkz.: BGer 4A_221/2010 E. 3; BGE 108 II 194 E. 4b; 99 II 185E. 2aB; BGE 112 II 231 E. 3e/bb. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 25.03.2024).

⁴¹ Melanie Catalina Gottini, *Die Verjährung im schweizerischen Privatrecht, Grundlagen und ausgewählte Problembereiche* (Zürich: Universität Zürich, Wirtschaftsrecht, Dissertation), 134; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 16.

⁴² BGE 132 III 226 E. 3.3.1 Urteil vom 13. Februar 2006. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 31.07.2024).

⁴³ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 12. BGB § 202 hükmünün kapsayıcı niteliği hükmün kapsamını oluşturan hukukî işlemler yönünden de söz konusudur. Gerçekten de BGB § 202 hükmü süreleri değiştiren hukukî işlemler dışında ayrıca zamanaşımından feragati de içeren daha kapsamlı bir düzenlemedir. Hatta ilgili hüküm, zamanaşımına ilişkin taraflarca yapılması mümkün tüm düzenlemeleri kapsamaktadır. Oysa Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımından feragat TBK md.160 ve OR Art.141 hükümlerinde ayrı olarak düzenlenmiştir. Alman hukukunda bu hususta bkz.: Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 4; Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 1; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 10; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3. Bunun dışında, zamanaşımına tabi olmayan haklar bakımından ilgili hüküm uygulanmaz. Söz konusu hakların zamanaşımına tabi olacağına ilişkin kararlaştırmalar da aynı şekilde geçersizdir. Bu doğrultuda bkz.: BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 2; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 7; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 6; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 15.

⁴⁴ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 5.

Haftung (*GmbHG*) § 43/Abs.4'te yer alan süreler bakımından süreleri kısaltan düzenlemeler geçersizdir⁴⁵. Benzer düzenlemeye, satış sözleşmelerinde ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin süreler bakımından BGB § 476/Abs.2'de de rastlanmaktadır⁴⁶. Bu yönüyle Alman hukukunda, Türk-İsviçre hukukundan farklı olarak, söz konusu yasak genel ve kapsayıcı nitelikte düzenlenmiş ve belirli zamanaşımı süreleri ile sınırlı bir yaklaşım ortaya konmamıştır. Öte yandan, zamanaşımı sürelerinin tabi olduğu hakkın sözleşmeden doğmuş olması da gerekmez⁴⁷. Dolayısıyla BGB § 202 hükmü zamanaşımına tabi olan tüm haklar bakımından uygulama alanı bulur.

Alman kanun koyucusu BGB § 202 hükmünün uygulanma alanı bakımından ayrıca özel bir sınırlamaya yer vermiştir. O da kast sebebiyle sorumluluğun varlığı hâlinde önceden yapılan zamanaşımı koşullarını hafifleten düzenlemelerdir. Son halde, taraflarca yapılan ilgili düzenlemeler artık geçersizdir.

4. Değerlendirme ve kanaatimiz

Zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı öngören hükümlerin temel amacının asıl olarak borçluyu korumak olduğu düşünüldüğünde⁴⁸, kanaatimizce, Alman hukukunda yer alan düzenleme daha isabetlidir. Gerçekten de Alman kanun koyucusunun, zamanaşımı kurumunu düzenlerken kamu yararını gözetme veya borçluyu koruma amacıyla hareket ettiği pek tabii ileri sürülebilir. Buna rağmen, Alman kanun koyucusu, zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağını düzenleyen BGB § 202 hükmünde, bu amaç veya amaçların yalnızca belirli zamanaşımı süreleri bakımından geçerli olduğu şeklinde bir çelişkiye düşmemiştir. Daha açık bir deyişle, zamanaşımı kurumunun temelinde yer alan amacın ne olduğundan bağımsız olarak süreleri değiştirme yasağının kapsamı yalnızca belirli zamanaşımı süreleri ile sınırlı tutulmamıştır. Alman hukukunda süreleri değiştirme yasağı Türk-İsviçre hukukundan farklı olarak bazı zamanaşımı süreleri sınırlı değildir. Bu yönüyle de oldukça tutarlı bir yaklaşım ortaya konulmuştur.

Kanaatimizce de zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı bakımından önemli olan husus, sürelerin nerede düzenlendiği değildir. Çünkü zamanaşımı kurumunun öngördüğü bir amaç var ise bu tüm zamanaşımı süreleri bakımından bulunur. Aksi takdirde, söz gelimi kamu yararı amacının yalnızca belirli zamanaşımı süreleri bakımından bulunduğunu kabul etmek gerekir. Böyle bir yorum ise mantıklı izahattan yoksundur. Bunu göz önünde bulunduran Alman kanun koyucusu da hükmün uygulanma alanı bakımından sürelerin düzenlendiği yeri değil; sürenin azami sınırını ve sorumluluğu doğuran kusurun derecesini dikkate almıştır. Böylelikle, zamanaşımı kurumunun amacına uygun ve ayrıca sorumsuzluk anlaşmalarında kast sebebiyle sorumluluktan önceden kurtaran anlaşmaların geçersizliğini düzenleyen BGB § 276/Abs.3 hükmüyle de çelişmeyen bir tutum sergilenmiştir.

II. Zamanaşımı Sürelerini Değiştirme Yasağının Kapsamı

A. Türk-İsviçre hukuku

Türk-İsviçre Hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağının kapsamını öncelikle ilgili sürelerden daha uzun veyahut daha kısa bir süreye yer veren düzenlemeler oluşturur⁴⁹. Böyle bir durumda, sürelerin doğrudan değiştirilmesi (*unmittelbare Abänderung*) gündeme gelir⁵⁰. Taraflarca yapılan değişiklikler de esas olarak zamanaşımına ilişkin sabit süreye (*Verjährungsfrist als fester*

⁴⁵ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 5.

⁴⁶ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 3 ve 6; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 8.

⁴⁷ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 5.

⁴⁸ Bkz.: Yukarıda dipnot 23 ve 24'ü karşılayan cümleler.

⁴⁹ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 14; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 656; *Präjudizienbuch-OR/Krauskopf*, *OR Art.129*, N. 1; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 23, 25 ve 45; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1072; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 372; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, N. 5851; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 1; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4065; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 530.

⁵⁰ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 23.

Zeitabstand) yapılan bir müdahaleden ibarettir. Bu noktada, zamanaşımı süresinin tamamen kaldırılması da yine bu kapsamda değerlendirilmektedir⁵¹.

Zamanaşımı sürelerinin değiştirilmesinden yalnızca ilgili sürelerin kısaltılması veya uzatılması anlaşılmamalıdır⁵². Zamanaşımı sürelerine dolaylı olarak etki eden her türlü düzenlemeler de aynı şekilde yasağın kapsamında yer alır⁵³. Zamanaşımı sürelerine dolaylı etki ile kastedilen ise sürenin kendisinden ziyade onun başlangıç veya sona erme anına müdahale edilmek suretiyle fiili zamanaşımı süresinin (*faktische Verjährungsdauer*) değiştirilmesini ifade etmektedir⁵⁴. Bu kapsamda, TBK md.149 ve OR Art.130 hükümlerinden ayrılan ve zamanaşımı süresinin başlangıç anını değiştiren her türlü kararlaştırma yasağın kapsamında yer alır⁵⁵. Örneğin; zamanaşımının son gününün tatil gününe denk gelmesi hâlinde, sürenin hesaplanması bakımından TBK md.151/II hükmü dolayısıyla uygulanacak olan TBK md.93/I hükmünün⁵⁶ bertaraf edilmesi bu kapsamdadır⁵⁷. Keza, zamanaşımının yasal başlangıç anından itibaren ayrıca bir yıllık vadenin dolmasıyla birlikte işleyeceğinin kararlaştırılması hâlinde de durum böyledir⁵⁸.

Zamanaşımının durma veya kesilme sebeplerini değiştiren hallerde süreleri değiştirme yasağı aynı şekilde uygulama alanı bulur⁵⁹. Bunun sonucu olarak, zamanaşımını durduran ya da kesen sebepleri ortadan kaldıran yahut süreyi durduran ya da kesen yeni sebeplere yer veren düzenlemeler geçersizdir⁶⁰. Aksi yönde bir yorum, sürelerle dolaylı olarak etki eden düzenlemeler yapmak suretiyle hükmün dolanımına imkân vermek anlamına gelir⁶¹. Bu sebeple, zamanaşımı süresinin hak düşürücü

⁵¹ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 14; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 23. Hakkın zamanaşımı süresine tabi olmayacağına yönelik kararlaştırmalar zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı öngören TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinin kapsamında yer almaz. Aksi yönde bir yorum, süreleri değiştirme yasağının kapsamında yer almayan zamanaşımı sürelerinin tamamen kaldırılabilmesi anlamına gelir. Oysaki, zamanaşımına ilişkin yapılan ve feragat niteliğinde olan bu tür hukukî işlemler geçersizdir. Bu yönde ayrıntılı açıklamalar için bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 659.

⁵² ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 3.

⁵³ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 656; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 3; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 3 ve 14; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 375; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 24 ve 46; Gottini, *Die Verjährung*, 139.

⁵⁴ Fiili zamanaşımı süresi ile kastedilen, sürenin başlamasından sona ermesi anına kadar geçen zaman aralığını ifade eder. Zamanaşımını kesen veya durduran sebepler dolayısıyla bu süre ilgili zamanaşımı süresinden daha uzun olabilir. Bu husustaki açıklamalar için bkz.: Gottini, *Die Verjährung*, 130.

⁵⁵ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 656; Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3373 vd.; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 3; Gümüş, *Borçlar*, 1220; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 3; von Tuhr - Escher, *Allgemeiner Teil*, 216; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 32; Gottini, *Die Verjährung*, 135; Karasahin, *Parteiautonomie*, N. 417; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 375; Alfred Koller, *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil*, Bern: Stämpfli Verlag, 2017), N. 71.36. Bu noktada, borcun ödenmesinin ertelenmesi amacıyla borçluya mühlet verilmesinin süreleri değiştirme yasağının kapsamında yer almadığı yönünde ayrıca bkz.: Koller, *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 71.36; Gümüş, *Borçlar*, 1220; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1072. Borcun ertelenmesi anlaşmasının zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağına takılmaması için henüz borç muaccel olmadan yapılması gerekir. Aksi takdirde, taraflarca yapılan düzenlemeler zamanaşımı süresinin uzatılması anlamına geleceğinden TBK md.148 hükmüne aykırılık gündeme gelir. Bu yöndeki görüş için bkz.: BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 7; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4069.

⁵⁶ TBK md.93/I'e göre, "İfa zamanı veya sürenin son günü, kanunlarda tatil olarak kabul edilen bir güne rastlarsa, kendiliğinden bu günü izleyen ve tatil olmayan ilk güne geçer".

⁵⁷ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 24. Böyle bir durumda, zamanaşımı süresine dolaylı etkinin söz konusu olmadığı; aksine doğrudan etki eden bir durumun bulunduğu şeklinde aksi yöndeki görüş için bkz.: ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 14.

⁵⁸ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 46.

⁵⁹ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 3; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 3; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 375; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1072; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 5; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4067; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku*, N. 1910; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 530; Gümüş, *Borçlar*, 1219 vd. Aksi yöndeki görüş için bkz.: Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3373 vd.; von Tuhr - Escher, *Allgemeiner Teil*, 216; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 34. Zamanaşımının durması ve kesilmesini düzenleyen hükümler taraflarca yeni durma ve kesme sebeplerinin kararlaştırılmasını yasaklamaktadır. Ancak, taraflar mevcut durma ve kesme sebeplerine ilişkin düzenlemeler yapabilir. Bu düzenlemeler sebebiyle de fiili zamanaşımı süresi somut olayda uzamış olabilir. Bu doğrultudaki açıklamalar için ayrıca bkz.: BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 48-49.

⁶⁰ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 15; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 17. Yasal zamanaşımı süresine bir müdahale söz konusu olmadığından bu tür düzenlemelerin zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağının kapsamında yer almadığını ifade eden aksi yöndeki görüş için bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 658.

⁶¹ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 15; Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 2.

süreye dönüştürülmesine yönelik düzenlemeler de aynı şekilde yasağın kapsamında yer alır⁶². Böyle bir durumda, ilgili süreyi kısaltan ya da uzatan bir düzenlemenin varlığı da gerekmez. Zira hak düşürücü süre somut olayda fiili zamanaşımı süresinden daha kısa olma tehlikesine sahiptir⁶³. Bu sebeple de bu tür kararlaştırmalar zamanaşımı süresinin kısaltılmasına yönelik düzenlemeler olarak kabul edilmektedir⁶⁴.

B. Alman hukuku

Alman hukukunda BGB § 202 hükmünün kapsamını zamanaşımı sürelerine hem doğrudan hem de dolaylı olarak etki eden düzenlemeler oluşturmaktadır. Bunun sonucu olarak, süreler etkinin doğrudan (*unmittelbare*-) ya da dolaylı (*mittelbare Wirkung*) olması hükmün kapsamının tayini açısından hiçbir öneme sahip değildir⁶⁵. Bu yönüyle de Türk-İsviçre hukukundakine benzer bir çözüm yolu benimsenmiştir. Bu çerçevede, zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağının kapsamını öncelikle ilgili yasal zamanaşımı sürelerinden daha uzun veyahut daha kısa bir süreye yer veren anlaşmalar oluşturmaktadır⁶⁶.

Alman hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirmeyen ve fakat sürelerin işlemesine etki eden düzenlemeler, zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağının bir uzantısı olarak, BGB § 202 hükmünün kapsamında yer alır⁶⁷. Bu çerçevede, zamanaşımı süresinin başlangıç anını değiştiren düzenlemeler sürenin uzaması veya kısalması sonucunu doğuracağından BGB § 202 hükmünün göz önünde bulundurulması gerekir⁶⁸. Nitekim, zamanaşımı süresinin başlangıç anını erteleyen anlaşmaların varlığı hâlinde durum böyledir⁶⁹. Böyle bir durumda, ilgili düzenleme, zamanaşımı süresinin uzaması sonucunu doğuracağından BGB § 202/Abs.2 hükmünün kapsamında yer alır⁷⁰. Bu sebeple de fiili zamanaşımı süresi, zamanaşımının yasal başlangıç tarihinden itibaren otuz yılı geçmediği takdirde geçerli olur⁷¹. Bunun aksine, zamanaşımı süresinin başlangıç anını öne çeken düzenlemelerin varlığı hâlinde ise artık BGB § 202/Abs.1 hükmü uygulanarak mesele çözümlenir⁷². Zira bu durumda artık zamanaşımı süresinin kısalması gündeme gelir. Bu durum, zamanaşımı süresinin yasal olarak öngörülenden daha önce dolmasına sebep olan diğer düzenlemeler bakımından da aynıdır⁷³.

Zamanaşımı sürelerinin durma sebeplerini daraltan ya da genişleten düzenlemeler de aynı şekilde BGB § 202 hükmünün kapsamındadır⁷⁴. Bunun gibi, BGB § 212’de yer alan zamanaşımı süresinin kesilmesi sebeplerinin daraltılması ya da genişletilmesine ilişkin düzenlemeler yönünden de durum aynıdır⁷⁵. Zamanaşımını durduran ya da kesen sebepleri daraltan düzenlemeler sürelerin kısaltılması sonucunu

⁶² BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 59; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 5.

⁶³ Özellikle zamanaşımını kesen veya durduran sebeplerin varlığı hâlinde bu sonucun ortaya çıkacağı yönünde bkz.: Peter Nabholz, *Verjährung und Verwirkung als Rechtsuntergangsründe infolge Zeitablaufs* (Zürich: Universität Zürich, Dissertation), 150.

⁶⁴ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 59.

⁶⁵ BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 1.

⁶⁶ Jörn Heinemann, *Gesetzesformulare Bürgerliches Gesetzbuch: BGB Kommentiertes Vertrags- und Prozessformularbuch (Herausgegeben von Reiner SCHULZE/Herbert GRZIWOTZ/Rudolf LAUDA)* (Baden: Nomos Verlag, 2020), *BGB § 202*, N. 1 vd. ile 5 vd.; Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 2-3; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 17; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 4; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 14 ve 21; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 6 ve 11.

⁶⁷ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 4; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 17. Bu doğrultuda bkz.: BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3.

⁶⁸ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 3; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 10. Dolaylı olarak bu yönde bkz.: Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 2; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3.

⁶⁹ Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 3; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 22; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 11. Dolaylı olarak bu yönde bkz.: BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 21.

⁷⁰ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 4; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 11; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 22.

⁷¹ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 10. Bu yöndeki Alman Federal Mahkemesi kararları için bkz.: BGH NJWRR 1994, 1327, 1328; BGH NJW 2008, 2995, 2996.

⁷² juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 19; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 4 ve 14; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 6.

⁷³ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 14.

⁷⁴ Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 3; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 4; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3. Aynı doğrultuda bkz.: Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 14 ve 21; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 1 ve 5-6.

⁷⁵ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 21; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 19 ve 22; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 1 ve 5.

doğuracağından BGB § 202/Abs.1 hükmünün kapsamında yer almaktadır⁷⁶. Zamanaşımı süresini hak düşürücü süreye çeviren düzenlemeler bakımından da durum aynıdır⁷⁷. Bununla birlikte, durma ve kesme sebeplerini genişleten düzenlemelerin varlığı hâlinde ise artık BGB § 202/Abs.2 hükmü devreye girer⁷⁸. Zira son halde artık süreleri uzatan düzenlemelerin varlığı söz konusu olur.

Son olarak, zamanaşımından ziyade hakkın kendisini konu alan düzenlemeler BGB § 202 hükmünün kapsamında yer almaz. Borçluya mehil verilmesi suretiyle bir borç erteleme (*Stundungsvereinbarung*) yapılması hâlinde durum böyledir⁷⁹. Zira BGB § 202 hükmünün koruduğu şey zamanaşımı süresinin kendisidir. Yoksa, hakkın kendisi üzerinde tasarrufta bulunmak suretiyle yapılan değişiklikler benzer amaca ulaşmaya hizmet ediyor olsa bile bu hükmün korumasından faydalanmaz⁸⁰. Nitekim Türk-İsviçre hukukunda yer alan yaklaşım da bu yöndedir⁸¹.

III. Zamanaşımı Sürelerini Değiştirmeye İlişkin Hukukî İşlemlerin Niteliği ve Şekli

A. Türk-İsviçre hukuku

Türk-İsviçre hukukundaki hâkim görüşe göre zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağını düzenleyen hükümlerin kapsamını hem tek taraflı hem de iki taraflı hukukî işlemler oluşturur⁸². Bu sebeple, TBK md.148'deki "...sözleşmeyle değiştirilemez." ifadesiyle; OR Art.129'daki "...durch Verfügung der Beteiligten..." şeklindeki tarafların tasarrufuyla ifadesini geniş yorumlamak gerekir. Zira burada önemli olan husus, ilgili hukukî işlemin zamanaşımı sürelerini kısaltma ya da uzatma amacına sahip olmasıdır. Bu noktada, TBK md.148 ve OR Art.129 hükümleri söz konusu hukukî işlem yönünden bir sınırlama içermemektedir⁸³. Dolayısıyla, değiştirme yasağının kapsamında yer alan zamanaşımı süreleri gerek tek gerekse iki taraflı hukukî işlemle değiştirilemeyecek iken; değiştirme yasağının kapsamı dışında yer alan zamanaşımı süreleri de aynı şekilde gerek tek taraflı gerekse iki taraflı hukukî işlemle değiştirilebilecektir⁸⁴. Ancak, taraflar arasında sözleşme ilişkisinin bulunduğu durumlarda zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerin kural olarak tarafların her ikisinin de katılımını arayan bir sözleşmeyle değiştirilebileceği ifade edilmektedir⁸⁵. Bu yönüyle, Türk-İsviçre hukukunda tek taraflı hukukî işlemle zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelere istisnâ hallerde cevaz verildiği görülmektedir⁸⁶.

⁷⁶ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 19.

⁷⁷ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 19 ve 20; LAG Frankfurt AP 1950 Nr. 50; LAG Hannover NZA-RR 2005, 401 (405).

⁷⁸ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 11; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 22.

⁷⁹ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 23. Taraflarca yapılan bu yönde bir düzenleme BGB § 205 hükmü gereği zamanaşımını durduran bir sebeptir. Ancak, burada durma sebeplerini genişleten ya da daraltan bir düzenleme söz konusu olmadığından BGB § 202 hükmünün uygulanması gündeme gelmemektedir.

⁸⁰ Bu doğrultuda bkz.: Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 23.

⁸¹ Koller, *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 71.36; Gümüş, *Borçlar*, 1220; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1072.

⁸² CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 2 ve 6; Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 352; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 22 ve 53; Spiro, *Die Begrenzung*, 845, dpn.5; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 14 ve 26; von Tuhr - Escher, *Allgemeiner Teil*, 217.

⁸³ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 668. Bu yönüyle, sözleşme ve tek taraflı hukukî işlemler dışında şirket ana sözleşmeleri ve karar niteliğindeki hukukî işlemler yönünden de zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağının uygulanacağı hususunda ayrıca bkz.: Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 349 vd.

⁸⁴ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 52-53; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 26; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 2; Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 352.

⁸⁵ Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 335; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 668.

⁸⁶ Bu konuda açıklamalar için bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 668, dpn.1222 ve Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 336, dpn.411'de yer alan açıklamalar. Kanunda yer alan bazı özel düzenlemeler bazı özel hallerde istisnâ olarak bir tek taraflı hukukî işlemle ya da tüzük düzenlemesi yoluyla bir borç ilişkisinin kurulması imkânını tanımış olabilir. Böyle bir durumda, söz konusu borç ilişkisinden doğan alacağın tabi olduğu zamanaşımı sürelerinin, tıpkı borç ilişkisinin muhtevasında yer alan vade, ifa yeri hususlarında olduğu gibi, yine tek taraflı hukukî işlem ya da tüzük düzenlemesi yoluyla değiştirilebilmesi mümkündür. Yeter ki, borç ilişkisi henüz taraflar arasında kurulmamış olsun. Zira, taraflar arasındaki borç ilişkisi kurulduktan sonra süreleri değiştiren düzenlemeler bakımından artık taraflarca bir sözleşmenin yapılması gerekir. Bu yöndeki açıklamalar için bkz.: Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 336. İsviçre hukukunda bu hususta dernek üyeleri bakımından aidat ödeme borcunun kapsamının dernek tüzüğünde düzenleme yapılmak suretiyle değiştirilebileceği ifade edilmektedir. Ancak, dernek üyelerinin aidat ödeme borcu TBK md.147/b.1 hükmü gereğince beş yıllık zamanaşımına tabidir. İlgili zamanaşımı süresi ise TBK md.148 hükmünün kapsamında yer aldığından bu sürelerle ilişkin düzenlemeler süreleri değiştirme yasağına takılmalıdır.

Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştiren hukukî işlemler yönünden herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir⁸⁷. Bu sebeple de TBK md.17/I ve OR Art.16/Abs.1 hükümleri kapsamında taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça sürelere ilişkin düzenlemelerde şekil serbestisi prensibi geçerlidir⁸⁸. Bununla birlikte, kanunî şekil şartının öngörüldüğü durumlarda meselenin TBK md.12 ve 13 hükümlerine⁸⁹ göre çözülmesi gerektiği kabul edilmektedir. Buna göre, sözleşme ilişkisinin kurulduğu esnada sürelere ilişkin düzenlemelerin bağlayıcı olabilmesi için TBK md.12 gereği o hukukî işlem için aranan şekil şartına uygun olarak düzenlenmesi gerekir. Ancak, sözleşme ilişkisi kurulduktan sonra süreleri değiştiren düzenlemeler ise TBK md.13 hükmüne kapsamında sözleşme metniyle çelişmeyen yan hükümler kapsamındadır. Bu sebeple de herhangi bir şekle bağlı olmaksızın değiştirilmesi artık mümkündür⁹⁰.

B. Alman hukuku

Alman hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağını düzenleyen hükmün kapsamına ilişkin oldukça farklı bir yaklaşım söz konusudur. Her ne kadar BGB § 202 hükmünde “*hukukî işlem*” ifadesine yer verilse de Alman hukuk öğretisindeki hâkim görüş ilgili ifadenin “kanundan ve sözleşmeden doğan haklar yönünden taraflarca yapılacak anlaşmalar” şeklinde yorumlanması gerektiği yönündedir⁹¹. Bunun sebebi, sözleşmenin değiştirilmesinde her iki tarafın da katılımını arayan BGB § 311/Abs.1 hükmüdür⁹². Dolayısıyla, tek taraflı hukukî işlemle zamanaşımı sürelerinin değiştirilmesi Alman hukukunda da kural olarak kabul edilmemiştir. İlgili hükmün üst başlığını oluşturan “*Zamanaşımına İlişkin Anlaşmaların Geçersizliği*” başlığı göz önüne alındığında, en azından Alman hukuku yönünden, bu yorum kanaatimizce de daha isabetlidir. Zira anlaşma nihayetinde karşılıklı iki irade beyanını zorunlu kılan bir eylemdir.

Alman hukukunda kural bu şekilde olmakla birlikte istisnaen tek taraflı hukukî işlemle de zamanaşımı sürelerinin değiştirilebileceği kabul edilmektedir. Buna göre, tek taraflı hukukî işlemde doğan haklar bakımından ilgili zamanaşımı sürelerinin yine tek taraflı hukukî işlemle değiştirilmesi mümkündür⁹³. Bu kapsamda örneğin; BGB § 657 kapsamında ödül sözü verme, BGB § 661a kapsamında kâr vaadi veya BGB § 2147 kapsamında vasiyetnameden doğan borca ilişkin zamanaşımı süresi tek taraflı hukukî işlemle değiştirilebilir⁹⁴. Bu noktada, BGB § 311/Abs.1 hükmü bu imkânı ortadan kaldıran bir düzenleme şeklinde de ele alınamaz⁹⁵.

⁸⁷ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 695.

⁸⁸ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 695.

⁸⁹ İsviçre hukukunda OR Art.11 ve 12 hükümleri kapsamında.

⁹⁰ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 26. Bununla birlikte, İsviçre hukukunda zamanaşımından feragatte OR Art.141/1bis hükmü ile zamanaşımının durma sebeplerinde OR Art.134/Abs.1-b.8 hükümlerinin öngördüğü yazılı şekil şartının kıyasen zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelere uygulanıp uygulanamayacağı meselesi ayrıca tartışma konusu olmuştur. İsviçre hukukunda kimi yazarlar bu soruya olumlu cevap verirken; bazı yazarlar ise bu soruyu olumsuz cevaplamaktadır. Ne var ki, bu soruya olumlu cevap verilir ise şekil şartına tabi olmayan hukukî işlemlerde de en azından zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemeler ilgili hükümler gereği yazılı şekil şartına tabi olacaktır. Türk hukukunda söz konusu hükümlere Türk kanun koyucusu TBK md.153 ile md.160 hükümlerinde yer vermediğinden tartışmaların kapsamını yalnızca İsviçre hukuku oluşturmaktadır. İlgili görüşlere ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 696 vd.; Karasahin, *Parteiautonomie*, N. 638; Karasahin, “*Verjährungsvezicht*”, 755 vd.

⁹¹ BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 4; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 2; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 4.

⁹² MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 4. Bu sebeple de zamanaşımı sürelerine ilişkin düzenlemeleri ancak borç ilişkisinin taraflarının yapma yetkisine sahip olduğu yönünde ayrıca bkz.: Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 2.

⁹³ BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 5; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 4; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 2.

⁹⁴ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 11 ve özellikle 12; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 5; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 2; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 19. En nihayetinde burada zamanaşımı süresini uzatan düzenlemelerin yer aldığı ifade edilmektedir. Bu kapsamda da borçlunun tek taraflı hukukî işlemle kendi aleyhine olacak şekilde zamanaşımı koşullarını ağırlaştırması söz konusudur. Yoksa, alacaklının tek taraflı olarak zamanaşımı süresini uzatması mümkün değildir. Dolaylı olarak bu yönde bkz.: Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 19. Yazar meseleyi vasiyetnameden doğan haklar yönünden ele almakta ve yalnızca borçlu bakımından bunun mümkün olduğunu söylemektedir.

⁹⁵ BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 5. Alman hukukunda, mirasbırakan tarafından tek taraflı hukukî işlem (vasiyetname) ile, saklı paylı mirasçılardan kazandırma lehdarına karşı ileri sürebilecekleri talepler yönünden sahip oldukları üç yıllık zamanaşımı süresini otuz yıla kadar uzatıp uzatamayacağı meselesi ise tartışmalıdır. Bu husustaki tartışmalara ilişkin ayrıntılı ve kapsamlı açıklamalar için bkz.: MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 4; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 6.

Alman hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştiren hukukî işlemlerde herhangi bir şekil şartı aranmamıştır⁹⁶. Bunun sonucu olarak, hukukî işlemin herhangi bir şekle bağlı olmaksızın sözlü veya yazılı olarak yapılması mümkündür⁹⁷. Bu noktada, süreleri değiştiren düzenlemelerin açık veya zımnen kararlaştırılabileceği ve sözleşmenin yorumu yoluyla da sürelerin kısalması veya uzamasının mümkün olabileceği kabul edilmektedir⁹⁸. Ancak, şekle tabi hukukî işlemlerde zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerin de şeklin kapsamında yer alıp almayacağı meselesi ise tartışmalıdır.

Öğretideki bir görüş, zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerde taşınmaz satışında resmî şekli öngören BGB § 311b hükmünün dahi şekil serbestisini sınırlayan bir işleve sahip olmadığını ifade etmektedir⁹⁹. Zira şekle tabi bir hukukî işlemde zamanaşımı sürelerine ilişkin kayıtlar o şeklin kapsamında yer almayan sözleşme noktalarını oluşturmaktadır¹⁰⁰. Bunun karşısında yer alan ikinci görüşe göre ise şekle tabi bir hukukî işlem içerisinde yer alan sürelerle ilişkin düzenlemeler sözleşmenin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sebeple de o sözleşme için öngörülen şekil kurallarına tabi olmak zorundadır¹⁰¹. Örneğin; taşınmaz satış sözleşmesinde yer alan ve zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerde durum böyledir¹⁰². Zira taraflarca taşınmaz satış sözleşmesinde zamanaşımı sürelerine ilişkin düzenlemeye yer verilmek isteniyor ise ilgili düzenlemeler en nihayetinde sözleşmenin parçası niteliğindedir. Bu yönüyle de BGB § 311b/Abs.1 hükmünün ilk cümlesinde ifade edilen *“Taraflardan birinin bir taşınmazın mülkiyetini devretme veya iktisap etme borcu altına girdiği sözleşme”* nin veya daha doğru bir deyişle sözleşme metninin içeriğine dahil olur. Bunun sonucu olarak da BGB § 311b/Abs.1 hükmü gereğince resmî şekle uygun olarak düzenlenmiş olması şarttır. Ancak, taşınmaz satış sözleşmesi kurulduktan ve tescil talebi ileri sürüldükten sonra taraflarca herhangi bir şekil şartına bağlı olmaksızın zamanaşımı sürelerine ilişkin düzenleme yapılması artık mümkündür. Zira bu halde taraflar arasındaki hukukî işlemin konusu taşınmaz satış sözleşmesinden doğan hakların tabi olacağı zamanaşımı sürelerini düzenlemekten ibarettir. Bunun dışında, taşınmaz mülkiyetinin devri borcunu doğuran bir hukukî işlem söz konusu değildir¹⁰³. Öte yandan, tescil talebi ile birlikte şekil şartına olan ihtiyaç da artık ortadan kalkmaktadır¹⁰⁴. Aynı durum, taşınmaz satış sözleşmesi yapıldıktan ve fakat henüz tescil talebi ileri sürülmeden yapılacak düzenlemeler yönünden de geçerlidir¹⁰⁵. Zira böyle bir durumda da ilgili düzenlemeler, taşınmaz mülkiyetinin devri borcunun içeriğini değiştiren bir niteliğe sahip değildir¹⁰⁶. Dolayısıyla da şekil şartına bağlı olmaksızın yapılabilmesinin mümkün olduğu ifade edilmektedir¹⁰⁷.

Son olarak, taşınmaz satışında tarafların yükümlülüklerinde önemli değişikliğe sebep olmayan süreye yönelik düzenlemelerin de şeklin istisnasını oluşturacağı kabul edilmektedir¹⁰⁸.

C. Değerlendirme ve kanaatimiz

Zamanaşımı sürelerini değiştiren hukukî işlemlerde nitelik ve şekil konusunu ayrı ayrı ele almak suretiyle bir değerlendirme yapmak gerekir. Bu kapsamda, ilk olarak hukukî işlemin niteliği yönünden meseleyi ele almak gerekir. Türk, İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde iki taraflı hukukî işlem yapılmak

⁹⁶ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 5; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 10; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 8; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 3; Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 2; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 8.

⁹⁷ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 10; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 8; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 5.

⁹⁸ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 7. Aynı doğrultuda bkz.: MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 11; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 9.

⁹⁹ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 5.

¹⁰⁰ Dolaylı olarak bu yönde bkz.: MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 5.

¹⁰¹ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 8. Taşınmaz satış sözleşmesi kapsamında bu yönde bkz.: Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 3; Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 2.

¹⁰² Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 3; Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 2.

¹⁰³ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 3.

¹⁰⁴ BGH MDR 2018, 1308 Rn 6 (Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 3'ten naklen).

¹⁰⁵ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 3.

¹⁰⁶ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 3.

¹⁰⁷ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 3.

¹⁰⁸ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 8.

suretiyle zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelere cevaz verilirken; tek taraflı hukukî işlem ile sürelerin değiştirilmesi istisnaen kabul edilmektedir. Bu noktada kanaatimiz de Türk, İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde yer alan bu yaklaşımla aynıdır. Bununla birlikte, tek taraflı hukukî işlemler yönünden ise bazı farklılıklara değinmek gerekmektedir.

ise kaydıyla, Türk-İsviçre hukuku ile Alman hukukunda yer alan bu yaklaşımın makul olduğu yönündedir.

Her şeyden önce, zamanaşımı sürelerinin kanunun öngördüğü sınırlamalara uyulmak kaydıyla taraflarca yeniden düzenlenmesinde hiçbir sakınca yoktur. Ne var ki, zamanaşımı süresinin sonradan değiştirilmesi taraflar arasındaki mevcut sözleşme ilişkisine müdahale anlamı taşımaktadır. Zira zamanaşımı kuralları en nihayetinde sözleşmenin içeriğine dahil unsurlardır¹⁰⁹. Bu sebeple, sözleşmeden doğan bir borç ilişkisinde uygulanacak olan zamanaşımı süresinin değiştirilmesi, kanaatimizce, taraflar arasında bir tadil sözleşmesi yapılması suretiyle mümkündür. Bu sonuca, TBK md.13 ve OR Art.12 hükümlerinden dolayı olarak ulaşmak da mümkün gözükmemektedir. Zira bize göre, TBK md.13 hükmü sözleşmenin değiştirilmesinde her iki tarafın da katılımını açıkça öngören BGB § 311/Abs.1 hükmüyle paralel bir düzenleme içermektedir. Ondan tek farkı, hükmün, resmî şekle tabi olan sözleşmelerin değiştirilmesini konu alan tadil sözleşmelerine uygulanacak şekli düzenlemesidir. Bu sebeple, hükmün lafzından bu sonuca açıkça ulaşılammamaktadır. Bu noktada, yalnızca borç altına girenlerin imzasını arayan TBK md.14 hükmünün zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemeler bakımından da uygulama alanı bulacağını ayrıca belirtmek gerekir. O halde, zamanaşımı süresini kısaltan düzenlemelerde yalnızca borçlunun imzası; zamanaşımı süresini uzatan düzenlemelerde ise alacaklının imzası yeterli olacak olup; işbu hukukî işlem en nihayetinde yine iki taraflı hukukî işlem olacaktır. Bu yorum, TBK md. 148 ve 160 hükümlerinin birbirinin tamamlayıcısı olduğu düşünüldüğünde¹¹⁰, zamanaşımından feragatin iki taraflı hukukî işlemle yapılabileceğini savunan Türk-İsviçre hukuk öğretisindeki görüş ile de uyumlu gözükmemektedir¹¹¹. Bu sebeple, borçlunun zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemeleri; alacaklının ise zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemeleri tek taraflı hukukî işlemle yapabilmeleri mümkün değildir. Burada, taraflardan ziyade, söz konusu yasağın kapsamı göz önüne alınarak yeknesak bir çözüm yolu benimsemek bize göre daha doğru gözükmemektedir.

Kural bu şekilde olmakla birlikte, sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde zamanaşımı süresinin, tek taraflı hukukî işlemle değiştirilmesi istisnaen mümkün olabilir. Bunlar; kanunun taraflara bu konuda izin vermesi veyahut taraflarca sözleşmede bu hususta bir kararlaştırmaya yer verilmiş olmasıdır¹¹². İlk durumda, sözleşmenin içeriğinin değiştirilmesi için aranan tadil sözleşmesinin istisnasını oluşturan bir özel hüküm söz konusu olacak iken; ikinci durumda ise taraflardan birine borç ilişkisine müdahale etme yetkisi veren değiştirici yenilik doğuran hakkın tanınması gündeme gelecektir¹¹³. Bunun dışında, sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde zamanaşımı süresinin tek taraflı hukukî işlemle değiştirilmesi, taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça, kanaatimizce mümkün değildir.

Tek taraflı hukukî işlemde doğan borçların tabi olduğu zamanaşımı süresinin değiştirilmesi meselesine gelince şunları söylemek gerekir: Tek taraflı hukukî işlemlerde irade beyanını açıklayan kişinin bu beyanı istenilen hukukî sonucu doğurmak için yeterlidir. Dolayısıyla, beyanı ortaya koyan kişi, borcun

¹⁰⁹ Gülşah Hamamcıoğlu Vardar, *Medeni Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014), 111.

¹¹⁰ OFK/Schwander, *OR Art.129*, N. 2. Dolaylı olarak bu yönde bkz.: *Präjudizienbuch-OR/Krauskopf*, *OR Art.129*, N. 2; Hülya Atlan Güler, "Zamanaşımından Feragat", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 35/162 (Eylül-Ekim 2022), 295.

¹¹¹ Zamanaşımından feragatin tek taraflı bir hukukî işlemle değil; tarafların karşılıklı olarak bir araya geldiği ve akdettiği bir sözleşme ile mümkün olabileceği yönündeki görüşler için bkz.: BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.141*, N. 62, Koller, *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 71.19. Bu sebeple, zamanaşımından feragatin tek taraflı bir hukukî işlemle yapılabileceğini savunan Türk-İsviçre hukuk öğretisindeki görüşlere katılmamaktayız. Bu yöndeki görüşler için bkz.: Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 385; Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku*, § 5 N. 9; Atlan Güler, *Zamanaşımından Feragat*, 321 dnp. 132.

¹¹² Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 311*, N. 8.

¹¹³ Böyle bir durumda, söz konusu değiştirici yenilik doğuran hak niteliği itibariyle bir opsiyon hakkıdır.

kapsamını ve sona erme sebeplerini de dilediği şekilde belirleme yetkisine sahiptir. Yeter ki, kanunun öngördüğü sınırlamalara riayet edilmiş olsun. Bunun dışında, borçlunun, tek taraflı hukukî işlemde doğan hakkın tabi olduğu zamanaşımı sürelerini tek taraflı hukukî işlemle değiştirebilmesi ise yine mümkün olmamalıdır. Bu konuda sınırlayıcı bir yorum yapmak, kanaatimizce, zamanaşımı kurumunun niteliğine daha uygun düşmektedir. Bu noktada, Türk hukukunda ödül sözü verme her ne kadar tek taraflı hukukî işlem olsa da¹¹⁴ uygulanacak zamanaşımı süresi TBK md.146 hükmü gereği on yıldır¹¹⁵. Bu yönüyle de Alman hukukundan farklı olarak TBK md.148 hükmünde öngörülen yasağın kapsamına girer. Bu sebeple de zamanaşımı süresinin tek taraflı hukukî işlemle değiştirilmesi mümkün değildir¹¹⁶. Ancak, vasiyetnameden doğan borçlarda TMK md.602'de öngörülen on yıllık zamanaşımı süresi uygulanacağından, mirasbırakanın, yine tek taraflı hukukî işlemle ilgili süreyi değiştirebilmesi kanaatimizce mümkün olmalıdır. Zira TBK md.148'in öngördüğü yasağın kapsamında TMK md.602'deki on yıllık süre yer almamaktadır¹¹⁷.

Son olarak, hukukî işlemin şekli konusunda ise kanaatimiz, süreleri değiştiren hukukî işlemlerin, hakkın yer aldığı sözleşme ilişkisinin bağlı olduğu şekil şartına tabi olduğu yönündedir. Bu noktada, hukukî işlemin ne zaman yapıldığı da bize göre hiçbir öneme sahip değildir. Zira zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemeler kanaatimizce sözleşmenin içeriğine dahil olan unsurlardır. Bununla birlikte, TBK md.13/I hükmü bağlamında sözleşme metniyle çelişmeyen tamamlayıcı yan hükümler olarak ele alınması da mümkün değildir. Gerçekten de şekle tabi olan bir hukukî işlemde yer alan borcun ifasına ilişkin süreleri düzenleyen sözleşme noktaları da en nihayetinde o şeklin kapsamında yer alan sözleşme unsurları olarak değerlendirilmelidir. Aksi yönde bir yorum, kanunun öngördüğü şekil şartının içinin boşaltılması anlamı gelir. Bu kapsamda örneğin; bir taşınmaz satış vaadi sözleşmesine TBK md.145 hükmü gereğince uygulanacak on yıllık zamanaşımı süresinin değiştirilmesine ilişkin bir hukukî işlem nihayetinde TBK md.29/f.2 ve 237/f.2 hükümleri gereğince yine resmî şekle tabi olacaktır.

IV. Zamanaşımı Sürelerini Değiştirmeye İlişkin Hukukî İşlemlerin Geçerliliği

A. Genel olarak

Türk-İsviçre ve Alman hukuku sistemlerinde zamanaşımı sürelerine ilişkin hukukî işlemlerin geçerliliği üç ana başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar; ilgili hükümlerin kapsamı dikkate alınarak ortaya konulan geçerlilik şartları ile birlikte zamanaşımı sürelerini ağırlaştıran ve hafifleten düzenlemelere ilişkin özel geçerlilik şartlarıdır. Bu çerçevede, ilk olarak ilgili hükümlerin kapsamı dikkate alınmak suretiyle genel geçerlilik şartları üzerinde durulmuş ve daha sonra özel geçerlilik şartları ele alınmıştır.

¹¹⁴ Hukukî nitelik konusundaki tartışmalar için ayrıca bkz.: Cem Akbıyık, "Türk Borçlar Kanunu'na Göre İlân Yoluyla Ödül Sözü Verme", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (Temmuz 2012), 28 vd.

¹¹⁵ Akbıyık, *Ödül Sözü Verme*, 42.

¹¹⁶ Ödül verme sözünde TBK md.148 hükmünün öngördüğü yasak olmasaydı dahi vaad eden, kanaatimizce, henüz sonuç gerçekleşmeden (borç muaccel olmadan) ve vaadi yerine getiren alacaklı sıfatını kazanmadan önce zamanaşımı süreleri üzerinde tek taraflı olarak tasarrufta bulunma imkânına sahip olamazdı. Bu yorum, henüz sonuç gerçekleşmeden ödül verme sözünden cayan kimse bakımından tazminat öngören TBK md.9/II hükmü ile de uyumlu gözükmektedir.

¹¹⁷ Bu noktada, TBK md.146'da düzenlenen on yıllık zaman genel zamanaşımı süresinden hareketle TMK md.602'de yer alan on yıllık zamanaşımı süresinin de yasağın kapsamında yer aldığını söylemek mümkün olmamalıdır. Daha açık bir deyişle, kanun koyucunun TMK md.602'de on yıllık bir süreye yer veriyor oluşu TBK md.146'daki genel zamanaşımı süresinin bir nevî teyidi anlamına gelmez. Aksi yönde bir yorum, kanun koyucusu tarafından düzenlenen tüm on yıllık zamanaşımı sürelerini TBK md.148 hükmünün kapsamına dahil etme anlamını taşır. Bu ise kanun koyucunun iradesinin yerini almak anlamına geliyor. Kaldı ki, TBK md.148 hükmünde "*bu ayırmada*" denilmek suretiyle nerede düzenlenmiş olan zamanaşımı sürelerinin TBK md.148 hükmünün kapsamında yer aldığını açıkça ifade etmiştir. Bu ifade İsviçre Borçlar Kanunu'nda çok daha nettir. Zaten, olması gereken de yasaklayıcı bir norm olan istisnâi nitelikteki TBK md.148 hükmünü bu noktada dar yorumlamaktır. Öte yandan, ilgili hükümde yer alan "*her alacak*" ifadesinden yola çıkarak da TMK md.602'deki zamanaşımı süresini TBK md.148'in kapsamına dahil etmek mümkün değildir. Aksi takdirde, aynı hükümde yer alan "*Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça...*" ifadesi de anlamını yitirmektedir. Kaldı ki, Türk kanun koyucusu, vasiyetnameden doğan borçların tabi olduğu zamanaşımı süresinin genel zamanaşımı süresinin rejimine tabi olmasını isteseydi TMK md.602 tekrar zamanaşımı süresini düzenleyen bir hükme zaten yer vermezdi. Zira böyle bir durumda uygulanacak süre TBK md.146 hükmü sebebiyle yine on yıl olurdu.

1. Türk-İsviçre hukuku

Türk-İsviçre hukukunda TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinin hükmün kapsamı dışında kalan süreler bakımından izin verici norm (*Erlaubnisnorm*) niteliğinde olduğu kabul edilmektedir¹¹⁸. Dolayısıyla taraflarca zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağının kapsamı dışında yer alan bu süreler serbestçe değiştirilebilir¹¹⁹. Ancak bu serbestlik mutlak ve sınırsız olmayıp birtakım sınırlamalara tabidir¹²⁰.

Taraflarca zamanaşımı sürelerini değiştirebilme özgürlüğü kanunda öngörülen özel ve genel sınırlamalara tabidir. Bu çerçevede, sürelerle ilişkin hukukî işlemler ancak özel kanunlarla ayrıca bir sınırlama getirilmediği veyahut kamu düzenine, ahlâka ya da kişilik haklarına aykırılık söz konusu olmadığı müddetçe geçerli olur¹²¹. Bu sebeple, sözleşme özgürlüğünün genel sınırlamasını oluşturan TBK md.27 ile OR Art.19/Abs.2 ve 20/Abs.1 hükümleri ile TMK md.23 ile ZGB Art.27/Abs.2 hükümleri burada da uygulama alanı bulur¹²².

TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinin kapsamı dışında kalan zamanaşımı sürelerinin niteliği ele alınması gereken bir diğer husustur¹²³. Bu sebeple, sürelerin emredici nitelikte düzenlenmiş olup olmadığı veya sürelerin değiştirilebileceğine ilişkin bir düzenlemenin bulunup bulunmadığının tespiti ayrıca önem arz etmektedir¹²⁴. Bu sebeple de hükmün amacı göz önünde bulundurularak bir çözüm yolu ortaya konmalıdır¹²⁵. Somut olaya göre bu tespit yapılırken de tarafların eğitimi, tecrübesi gibi subjektif kıstaslar değil; hukukî güvenlik ilkesinden hareket edilerek mesele çözümlenmelidir¹²⁶. Nitekim İsviçre

¹¹⁸ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 52. İsviçre Federal Mahkemesi bu konuya ilişkin bir kararında açıkça şu ifadelerle yer vermiştir: “...*OR Art.129 hükmü yalnızca ilgili bölümde düzenlenen süreler bakımından sözleşme ile yapılan değişiklikleri yasaklamaktadır. Bu sebeple, öğretideki hâkim görüş, yasanın diğer bölümlerinde ve bunun sonucu olarak da ayrıca OR Art.371/Abs.2 hükmü bakımından farklı kararlaştırmalara izin vermektedir.*”, BGE 108 II 194 E. 4b Urteil vom 21. September 1982. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 31.07.2024).

¹¹⁹ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 52; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 6; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 6, 10 ve 18. İsviçre hukukunda kimi yazarlar ilgili hükmün öngördüğü yasağın zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemeler bakımından mutlak şekilde uygulanamayacağını savunmaktadır. Bu yazarlara göre, zamanaşımı süresinin kısaltılması, zamanaşımı kurumunun niteliği ile bağdaşmayan bir durum değildir. Hükmün esas itibarıyla süreleri uzatan düzenlemeleri yasaklamak istemiştir. Bu görüş içerisindeki kimi yazarlara göre ise süreleri kısaltan düzenlemeler sözleşmenin yapıldığı anda kararlaştırıldığı takdirde geçersizdir. Sözleşme ilişkisi kurulduktan sonra TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinin kapsamında yer alan sürelerin kısaltılması yine mümkündür. Bu görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Gottfried Hiestand, *Die Verjährung nach schweizerischem Obligationenrecht* (Zürich: Universität Zürich, Dissertation), 45 vd.; BaslerKom/Däppen, *OR Art.129*, N. 5; Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3380. Türk hukukunda bazı yazarlar ise süreleri değiştirme yasağının kapsamını ele alırken yalnızca sürelerin uzatılabileceğine dikkat çekmiş ve fakat kısaltılması hususunda hiçbir açıklamaya yer vermemiştir. Bu görüş için ayrıca bkz.: Ayşe Arat, “Türk Borçlar Hukukunda Alacak Zamanaşımı”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/3-4 (Aralık 2004), 198.

¹²⁰ Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1071; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 531.

¹²¹ CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 6; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 6, 10 ve 18; Gümüş, *Borçlar*, 1219. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 6. maddesi bu kapsamda getirilen özel sınırlamalardan birini oluşturmaktadır. Gerçekten de ilgili hüküm, ticari hükümler koyan kanunlarda öngörülen zamanaşımı sürelerinin aksine bir düzenleme olmadıkça değiştirilemeyeceğini hükme bağlamıştır. Dolayısıyla, ticarî hükümler koyan kanunlardaki zamanaşımı sürelerinin değiştirilebilmesi için buna olanak tanıyan bir hükmün varlığına ihtiyaç söz konusudur. Aksi, takdirde, ilgili düzenlemeler geçersizdir. Bunun gibi, İsviçre hukukunda da sigortacıya karşı sürülecek sigorta sözleşmelerinden doğan taleplere ilişkin iki yıllık zamanaşımı süresinin VVG Art.46/Abs.1’de kısaltılamayacağı düzenlenmiştir.

¹²² ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 10; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 54.

¹²³ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 54; Nabholz, *Verjährung*, 145 vd.; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1071; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 676; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 531; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4071; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 372; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 4. Bu yöndeki İsviçre Federal Mahkemesi kararı için ayrıca bkz.: BGE 99 II 185 E. 2a S. 188 Urteil vom 8. März 1973; BGE 108 II 194 E. 4a S. 195 f. Urteil vom 21. September 1989. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 06.12.2024).

¹²⁴ BaslerKom/Däppen, *OR Art.129*, N. 2; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1071; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 6; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 19; Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3378; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 54, 57 ve 79; Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 394; Gottini, *Die Verjährung*, 129; von Tuhr - Escher, *Allgemeiner Teil*, 217. Bu yöndeki İsviçre Federal Mahkemesi kararı için ayrıca bkz.: BGE 4A_221/2010 E. 3 Urteil vom 12. Februar 2012. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 31.07.2024).

¹²⁵ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 55; Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 409.

¹²⁶ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 19 ve 22; *Präjudizienbuch-OR/Krauskopf*, *OR Art.129*, N. 1; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 55. Aynı doğrultuda bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 676.

Federal Mahkemesi'nin içtihadı da bu yöndedir¹²⁷. Bu kapsamda, örneğin; TMK md.492/I ve ZGB Art.454/Abs.1 hükümleri gereğince sorumlu vasi ya da kayyım açılacak tazminat davası için öngörülen bir yıllık zamanaşımı süresi emredici niteliktedir¹²⁸. Keza TBK md.72/I ve OR Art.60/Abs.1 hükümleri gereğince sözleşme dışı sorumluluk için getirilen on yıllık zamanaşımı süresi bakımından da durum böyledir¹²⁹. Bu sebeple, ilgili sürelerin taraflarca değiştirilmesi mümkün değildir. Ancak, bunlar dışında, örneğin; TBK md.478 kapsamında eser sözleşmelerinde yüklenicinin ayıplı bir eser meydana getirmesi sebebiyle açılacak davalar için öngörülen zamanaşımı süresinin değiştirilmesi mümkündür¹³⁰. Bu durum, satıcının ayıptan doğan sorumluluğunda öngörülen zamanaşımı süreleri yönünden de geçerlidir¹³¹.

Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştiren hukukî işlemin geçerliliği zamansal bir sınırlamaya tabidir¹³². Bu sınırlama hukukî işlemin en erken ve en geç yapılabileceği an olarak ikili bir ayırma sahiptir. Bu kapsamda, tartışmalı olan konulardan birincisini hukukî işlemin en erken ne zaman yapılabileceği konusu oluşturmaktadır. Öğretide yer alan bir görüş, sürelerle ilişkin hukukî işlemin en erken zamanaşımı süresinin işlemeye başladığı andan itibaren yapılabileceğini savunmaktadır¹³³. Bu görüşün temelinde yer alan gerekçe ise feragati ancak işlemeye başlamış zamanaşımı süresi için mümkün kılan OR Art.141 hükmüdür. Zira zamanaşımından feragat niteliği itibarıyla zamanaşımı süresinin uzatılması anlamına gelir¹³⁴. Zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemeler bakımından ise bir boşluk söz konusudur. Bu boşluk ise OR Art.141 hükmü ile doldurulmalıdır¹³⁵. Dolayısıyla da süreleri kısaltan ve uzatan hukukî işlemlerin her ikisi de OR Art.141 hükmüne uygun olarak zamanaşımı süresi başladıktan sonra geçerli bir şekilde yapılabilir¹³⁶.

Öğretide yer alan ikinci görüş ise, zamanaşımı sürelerini değiştiren hukukî işlemin taraflar arasındaki borç ilişkisinin kaynağını oluşturan sözleşmenin kurulduğu andan itibaren yapılabileceğini savunmaktadır¹³⁷. Bu noktada TBK md.160 ve OR Art.141 hükümleri de sınırlayıcı bir işleve sahip değildir. Çünkü sürelerin değiştirilebilirliği ile feragati ilişkin her iki hükmün düzenlediği mesele

¹²⁷ BGE 108 II 194 E. 4a Urteil vom 21. September 1982. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 31.07.2024).

¹²⁸ Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1071; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku*, N. 1911; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4071; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 531.

¹²⁹ Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 531; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1071; Nabholz, *Verjährung*, 146.

¹³⁰ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, N. 5849. "...OR Art.129 hükmü yalnızca ilgili bölümde düzenlenen süreler bakımından sözleşme ile yapılan değişiklikleri yasaklamaktadır. Bu sebeple, öğretideki hâkim görüş, yasanın diğer bölümlerinde ve bunun sonucu olarak da ayrıca OR Art.371/Abs.2 hükmü bakımından farklı kararlaştırmalara izin vermektedir.", BGE 108 II 194 E. 4b Urteil vom 21. September 1982. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 31.07.2024).

¹³¹ Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku*, 531; Doğan vd., *Borçlar Hukuku*, 336.

¹³² BernerKom/Wildhaber - Dede, *OR Art.129*, N. 56; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 374. Bunun dışında, zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağının kapsamında yer alan süreler yönünden ise bir zamansal sınırlama söz konusu değildir. Dolayısıyla değiştirme yasağının kapsamında yer alan bir zamanaşımı süresini değiştirmeye yönelik düzenlemeler gerek zamanaşımı süresi işlemeye başladıktan sonra gerekse zamanaşımı süresi işlemeye başladıktan sonra yapılmış olsun her halükârda hükmün öngördüğü yasağa takılmış olur. Bu yönde bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 656; Gottini, *Die Verjährung*, 139.

¹³³ Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3379. Dolaylı olarak bu yönde ayrıca bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 657. Sürelerle ilişkin düzenlemelerin en erken ne zaman yapılabileceğine ilişkin bir açıklamada bulunmaksızın zamanaşımı süreleri henüz işlemeyen yapılabileceğini ileri süren aksi yöndeki görüş için bkz.: Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 374.

¹³⁴ Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3379. Zamanaşımından feragati zamanaşımı süresinin uzatılması şeklinde değerlendirmekle birlikte, burada, OR Art.129 anlamında yasal zamanaşımı süresinin değiştirilmesinin söz konusu olmadığı yönünde ayrıca bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 657. Zamanaşımından feragatin zamanaşımı süresinin uzatılması anlamına gelmediği yönündeki karşıt görüş için ayrıca bkz.: Koller, *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 71.16; Wildhaber - Dede, *Verjährungseinrede*, 139.

¹³⁵ Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3379.

¹³⁶ Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3379.

¹³⁷ Ingeborg Schwenzer - Christiana Fountoulakis, *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil* (Bern: Stämpfli Verlag AG, 2020), N. 84.11; BaslerKom/Däppen, *OR Art.129*, N. 3; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 672; Arat, *Alacak Zamanaşımı*, 198. Böyle bir durumda, taraflarca asıl sözleşme içerisinde zamanaşımı sürelerine yönelik bir sözleşme kaydına yer vermek suretiyle yapılan bir düzenleme söz konusudur. Bu doğrultuda bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 672.

birbirinden oldukça farklıdır¹³⁸. Başka bir deyişle, bu iki hüküm arasında sıkı veya iç bağlantı dahi söz konusu değildir¹³⁹. Zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemeler bakımından da durum böyledir. Öte yandan, sözleşmenin kurulduğu esnada taraflara zamanaşımı süreleri üzerinde tasarruf etme imkânı sunmak pratik açıdan ihtiyaçlara göre düzenlemeler yapma imkânı da sunmaktadır¹⁴⁰. Olması gereken hukuk (*de lege ferenda*) bağlamında sürelere ilişkin hukukî işlemlere zamanaşımı süresi işlemeye başladıktan sonra cevaz vermek makul gözükse de pozitif hukuk (*de lege lata*) bağlamında burada bir sınırlamadan bahsetmek kanaatimizce de mümkün değildir¹⁴¹. Yeter ki, kanunun öngördüğü geçerlilik şartlarına taraflarca riayet edilmiş olsun.

Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerine ilişkin hukukî işlem ancak ilgili zamanaşımı süresi dolmadan (*vor der Vollendung der Verjährung*) yapılabilir¹⁴². Zira burada mevcut zamanaşımı süresini değiştirmeyi amaçlayan bir hukukî işlem söz konusudur¹⁴³. Zamanaşımı süresi dolduktan sonra mesele artık zamanaşımı defini ilgilendiren bir durumdur. Zamanaşımı definden feragat ise kanaatimizce TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinin değil; ancak TBK md.160 ve OR Art.141 hükümlerinin konusunu oluşturan bir durumdur. Zaten, dolmuş olan bir zamanaşımı süresinin değiştirilmesinden bahsetmek de bize göre mümkün değildir¹⁴⁴.

Türk-İsviçre hukukunda, Alman hukukundan farklı olarak, henüz tartışılmamakla birlikte, zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerin kapsamını kanaatimizce yalnızca zamanaşımına tabi haklar oluşturur. Daha açık bir deyişle, zamanaşımına tabi olmayan bir hakkın, TBK md.148 ve OR Art.129 hükümleri kapsamında taraflarca bir düzenleme yapılarak zamanaşımına tabi kılınması mümkün değildir¹⁴⁵. Bu sebeple, örneğin; altsoyun TMK md.370 kapsamında sahip olduğu ve zamanaşımına tabi olmayan denkleştirme alacağının taraflarca belirli bir zamanaşımı süresine tabi olacağına ilişkin bir düzenleme yapılması mümkün değildir. Böyle bir düzenleme, TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinin izin verdiği sözleşme özgürlüğünün kapsamında yer alan bir hukukî işlem değildir.

Son olarak, zamanaşımı süresini kısaltan düzenlemeler genel işlem koşulu niteliğinde düzenlenmiş ise geçerlilik, yorum ve içerik denetimine tabi olur¹⁴⁶. Bu noktada, zamanaşımı süresini kısaltan genel işlem koşulu niteliğindeki düzenlemelere yalnızca düzenleyenin aleyhine olacak şekilde yer verilebileceği kabul edilmektedir¹⁴⁷. Burada temel amaç sözleşmenin zayıf tarafını korumaktır. Bu kapsamda, İsviçre hukukunda OR Art.141/Abs.1bis¹⁴⁸ hükmünden hareketle borçlunun zamanaşımı koşullarını hafifleten; alacaklının ise zamanaşımı koşullarını ağırlaştıran düzenlemelerin yapılamayacağı kabul

¹³⁸ Zaten TBK md.160 ile OR Art.148 hükümlerinin uygulama alanı da TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerden çok daha kapsamlıdır. Zamanaşımından feragat ilişkin hükümler tüm zamanaşımı süreleri bakımından uygulanabilirken; zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağını düzenleyen hükümlerin kapsamı oldukça dardır. Bu yöndeki açıklamalar için ayrıca bkz.: Wildhaber - Dede, *Verjährungseinrede*, 137 vd.; Murat Sarıkaya, "İsviçre Borçlar Hukuku'nda Zamanaşımına İlişkin 1 Ocak 2020 Yürürlük Tarihli Değişiklikler ve Türk Hukuku Bakımından Düşündürdükleri: Özellikle Geç Ortaya Çıkan Bedensel Zararlarda Düzenleme İhtiyacı", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26/2 (Aralık 2020), 1213.

¹³⁹ Wildhaber - Dede, *Verjährungseinrede*, 138 vd.

¹⁴⁰ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 674.

¹⁴¹ BernerKom/Wildhaber - Dede, *OR Art.129*, N. 56 ve 83.

¹⁴² ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 28; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 672; Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 338; BernerKom/Wildhaber - Dede, *OR Art.129*, N. 29 ve 56; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 374.

¹⁴³ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 28.

¹⁴⁴ Bu doğrultudaki görüşler için ayrıca bkz.: ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 28; BernerKom/Wildhaber - Dede, *OR Art.129*, N. 56; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 672 ve özellikle eleştiriler için ayrıca N. 674.

¹⁴⁵ Benzer durum, hakkın tabi olduğu zamanaşımı sürelerinin ortadan kaldıran düzenlemeler için de söz konusudur. Bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 659.

¹⁴⁶ Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 542 vd.; BernerKom/Wildhaber - Dede, *OR Art.129*, N. 76.

¹⁴⁷ BernerKom/Wildhaber - Dede, *OR Art.129*, N. 76.

¹⁴⁸ Türk hukukunda zamanaşımından feragati düzenleyen TBK md.160'da karşılığı olmayan bu hükme göre, genel işlem koşulu ile zamanaşımından feragat ancak genel işlemler koşullarını düzenleyen taraf için mümkündür. Sözleşmenin karşı tarafının bir genel işlem koşulu yoluyla zamanaşımından feragat etmesi (ettirilmesi) mümkün değildir.

edilmektedir¹⁴⁹. Aksi takdirde, ilgili sözleşme kayıtları geçersiz olur. Bu yorumu, genel işlem koşullarını düzenleyen tarafın ilgili sözleşmeden doğan hakkını daha uzun süreli zamanaşımı süresiyle teminat altına alan düzenlemeleri kapsayacak şekilde ele almak ise kanaatimizce daha uygundur¹⁵⁰. Bu sebeple, meseleyi yalnızca zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemelerle sınırlamamak gerekir¹⁵¹. Nitekim, Alman hukukunda yer alan yaklaşım da bu yöndedir. Türk hukukunda OR Art.141/Abs.1bis'te yer alan düzenlemeye benzer bir hükme yer verilmemiş olsa da genel işlem koşullarını düzenleyen TBK md.20 vd.'de yer alan hükümler kapsamında aynı sonuca ulaşmak ise kanaatimizce pek tabii mümkündür.

2. Alman hukuku

Alman hukukunda zamanaşımı sürelerine ilişkin düzenlemeler kural olarak geçerlidir¹⁵². Zira BGB § 202 hükmü niteliği itibarıyla genel nitelikte bir yasaklayıcı norm değildir. Alman kanun koyucusu esas itibarıyla ilgili hükümde halihazırda kabul edilen düzenleme serbestliğinin sınırlarını çizmektedir. Söz konusu sınırlamalar zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemeler bakımından borçlunun kast sebebiyle sorumlu olduğu haller iken¹⁵³; zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemeler bakımından ise yasal zamanaşımı başlangıcından itibaren otuz yıllık üst sınırdır¹⁵⁴.

Alman hukukunda da zamanaşımı sürelerine ilişkin düzenlemeler genel geçerlilik kurallarına tabidir¹⁵⁵. Bu sebeple, zamanaşımı süresini değiştiren düzenlemeler kanunun öngördüğü emredici hükümlere aykırı olmadığı müddetçe geçerlidir¹⁵⁶. İlgili emredici hükümler ile kastedilen ise pek tabii hukukî işlemler için öngörülen geçerlilik şartlarına yönelik hükümlerdir. Ancak bunun dışında, Alman kanun koyucusu, zamanaşımı sürelerine ilişkin düzenlemelerin geçerliliğine yönelik ayrıca sınırlamalar getiren özel hükümlere yer vermiştir. Böyle bir durumda, BGB § 202 hükmünün öngördüğü serbestî artık ortadan kalkmaktadır. BGB § 202'de getirilen genel sınırlamalara uyulmuş olması da artık tek başına yeterli olmaz. Çünkü sürelerle ilişkin hukukî işlemin geçerliliği artık özel hükmün öngördüğü sınırlamaya tabi olur¹⁵⁷. Nitekim AktG § 93/Abs.6 ve GmbHG § 43/Abs.4'te yer alan hükümlerin kısmen emredici olduğu ve bu hükümlerde yer alan sürelerin kısaltılamayacağı ifade edilmektedir¹⁵⁸. Bunun gibi, Alman kanun koyucusu BGB § 309/N.8-lit.b ff hükmünde, satış ve eser sözleşmelerinde ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin iki ve beş yıllık zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemelerde zamanaşımı süresinin asgari bir yıl olma şartını aramıştır¹⁵⁹. Benzer düzenlemelere acentelik ve tur sözleşmeleri (BGB § 651j ve § 651y) ile toplu iş sözleşmeden (TVG § 4/Abs.4) doğan haklar bakımından da rastlanmaktadır¹⁶⁰.

¹⁴⁹ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 76. OR Art.141/1bis hükmünün zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemeler için uygulanacağını ve dolayısıyla yalnızca genel işlem koşulunu kullanan taraf aleyhine olacak şekilde bu düzenlemelerin yapılabileceği yönündeki görüş için ayrıca bkz.: Karasahin, "Verjährungsvezicht", 755 vd.

¹⁵⁰ OR Art.141/1bis hükmünün zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerde kıyasen uygulanamayacağı şeklindeki karşıt görüş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 692.

¹⁵¹ Uygulamada bu tür kararlaştırmalarla bilhassa tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşılaşılabileceği dikkate alındığında bu yorumumuzun isabetliliği daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

¹⁵² juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 5; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 6 ve 11.

¹⁵³ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 2; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 2; Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 2; Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 1; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1 ve 11.

¹⁵⁴ Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 3; Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 6; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 2 ve 11; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1; Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 3; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 10; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 11; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 16.

¹⁵⁵ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 8.

¹⁵⁶ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 4; Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 2-3; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 4.

¹⁵⁷ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 5.

¹⁵⁸ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 8; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 5. Bunun dışında, ilgili sürelerin uzatılması hususunda söz konusu hükümler bir engel teşkil etmemektedir.

¹⁵⁹ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 13; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 3; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 10.

¹⁶⁰ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz.: BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 13-14; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 3; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 9. BGB § 202 hükmünün toplu iş sözleşmelerinde uygulanabilirliğinin tartışmalı olduğu yönünde ayrıca bkz.: Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 4 ve 13.

Zamanaşımı sürelerine ilişkin hukukî işlemin geçerliliği konusunda ele alınması gereken bir diğer husus ilgili zamanaşımı süresinin emredici nitelikte düzenlenmiş olup olmadığıdır. Bunun sebebi, emredici nitelikte olan zamanaşımı hükümlerinin taraflarca değiştirilmesinin mümkün olmamasıdır¹⁶¹. Bu kapsamda, tüketici satışlarında zamanaşımına ilişkin düzenlemelerin münhasıran tüketici lehine düzenlenebileceği kabul edilmektedir. Bu sebeple, tüketicinin sahip olduğu haklar bakımından zamanaşımı süresini kısaltan düzenlemelerin yapılması kural olarak mümkün değildir¹⁶². Ancak, zamanaşımını süresini uzatan düzenlemelerin yapılmasında bir sakınca yoktur. Zira son halde tüketici lehine bir düzenlemeden bahsetmek gerekir¹⁶³.

Alman hukukunda zamanaşımı sürelerine ilişkin hukukî işlemin herhangi bir zamansal sınırlamaya tabi olmadığı kabul edilmektedir¹⁶⁴. Bunun sebebi, Türk-İsviçre hukukundan farklı olarak, Alman hukukunda süreleri değiştirme yasağını düzenleyen BGB § 202 hükmünün zamanaşımından feragati de kapsayan bir düzenleme olmasıdır¹⁶⁵. Dolayısıyla, henüz borç doğmadan veyahut doğmuş olan borç bakımından taraflarca sürelerle ilişkin bir hukukî işlemin yapılması peki tabii mümkündür¹⁶⁶. Nitekim, henüz borç doğmadan zamanaşımı sürelerine ilişkin düzenlemelerin yapılabileceği sonucuna BGB § 202/Abs.1 hükmünün karşıt kavram kanıtı yoluyla yorumundan zaten ulaşılabilmektedir¹⁶⁷. Bunun gibi, zamanaşımı süresi işlemeye başladıktan sonra da sürelerle ilişkin hukukî işlemin yapılmasında bir engel bulunmamaktadır¹⁶⁸. Hatta Alman hukukunda, sona ermiş bir zamanaşımı süresini uzatan düzenlemelerin de yapılabileceği ifade edilmektedir¹⁶⁹. Son halde, dolmuş olan zamanaşımı süresinin geçmişe etkili olarak uzatılması söz konusudur¹⁷⁰.

Alman hukukunda da zamanaşımı süresini kısaltan düzenlemelerin genel işlem koşulu niteliğinde düzenlenmesi hâlinde BGB § 307 vd.'de yer alan hükümler gereğince genel işlem koşulları denetimine tabi olduğu ifade edilmektedir¹⁷¹. Böyle bir durumda, BGB § 138 ve § 307 hükümleri uyarınca içerik denetimi yürür¹⁷². Bu sebeple, ilgili sözleşme kaydının kanunun diğer emredici hükümlerine aykırı olmadığı iddiası artık ileri sürülemez. Aksi takdirde, BGB § 307 hükümlerinin öngördüğü koruma dolanılmış olur¹⁷³. Bunun gibi, zamanaşımı süresini uzatan düzenlemeler de kimi zaman BGB § 307'nin öngördüğü içerik denetimine takılabilir¹⁷⁴. BGB § 548 hükmü gereğince kiraya verenin tazminat taleplerinin tabi olduğu altı aylık zamanaşımı süresini uzatan düzenlemeler bakımından durum böyledir. Bu yönde düzenlemelerin genel işlem koşulları içerisinde yer alması hâlinde artık içerik denetimi devreye girer¹⁷⁵.

¹⁶¹ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 12.

¹⁶² BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 13; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 12. Buna ilişkin düzenleme BGB § 476 hükmünde yer almaktadır. İlgili hükme göre, tüketici satışlarında ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin süreler yeni ürün satışında iki yıl ve ikinci el satışta ise bir yıldan daha kısa kararlaştırılamaz. Bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz.: MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 8.

¹⁶³ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 12.

¹⁶⁴ BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 5; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 15.

¹⁶⁵ Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 1; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 4; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 10. Bu doğrultuda bkz.: Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 4.

¹⁶⁶ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 5; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1 ve 20; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 5. Borçlunun hakkının doğumundan haberdar olmadan önce sürelerle ilişkin düzenlemelerin yapılabileceği yönünde bkz.: juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 15.

¹⁶⁷ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 5.

¹⁶⁸ BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1.

¹⁶⁹ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 16; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 3; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 20.

¹⁷⁰ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 20.

¹⁷¹ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 4; Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 2; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 3 ve 14; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 10.

¹⁷² Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 14; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 2.

¹⁷³ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 4.

¹⁷⁴ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 8; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 3.

¹⁷⁵ Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 1. Zamanaşımına ilişkin sürelerin genel işlem koşulu olarak düzenlenmesi hâlinde tabi olacakları geçerlilik şartlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz.: juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 13.

Alman hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerin mutlaka gün, ay ve yılı kapsayacak şekilde yapılmasının zorunlu olmadığı ifade edilmektedir¹⁷⁶. Dolayısıyla, belirli bir zaman aralığını içerecek şekilde yapılan düzenlemeler de aynı şekilde geçerlidir. Örneğin; zamanaşımı süresinin malın teslim anından itibaren işlemeye başlayacağı şeklinde bir kararlaştırma BGB § 202 hükmünün kapsamında yer aldığından geçerli olur¹⁷⁷. Yeter ki, söz konusu düzenlemeyle zamanaşımı süresinin yasal başlangıç anı öne çekilmiş ya da ertelenmiş olsun. Bu yaklaşımı, zamanaşımı sürelerinin başlangıç anını değiştiren düzenlemeleri TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinin kapsamına dahil eden Türk-İsviçre hukuku bakımından da kabul etmek mümkün gözükmektedir.

Taraflarca zamanaşımı sürelerine ilişkin yapılacak düzenlemeler ancak zamanaşımına tabi olan haklar bakımından mümkündür. Zamanaşımına tabi olmayan haklar BGB § 202 hükmünün kapsamında yer almazlar¹⁷⁸. Taşınmazlar bakımından düzenlenen BGB § 898 hükmünde yer alan atıf sebebiyle BGB §§ 894-896 hükümlerinde ve ayrıca BGB § 902'de yer alan haklar bu kapsamdadır¹⁷⁹. Dolayısıyla, zamanaşımına tabi olmayan bir hakkın BGB § 202 hükmü kapsamında zamanaşımına bağlanması mümkün değildir¹⁸⁰. Bu yönde düzenlemeler BGB § 194/Abs.2 hükmüne aykırılık sebebiyle her halükârda geçersiz olur¹⁸¹. Bunun gibi, zamanaşımına tabi bir borcun da zamanaşımı süresinin dolmasıyla birlikte sona ereceğinin kararlaştırılması aynı şekilde mümkün değildir¹⁸². Bununla birlikte, taraflar bir borç ilişkisinden doğan haklardan yalnızca bir veya birkaçı için düzenleme yapmışsa tarafların iradelerinden aksi anlaşılmadıkça ilgili düzenleme diğer yarışan veya birlikte uygulanan haklar yönünden de uygulama alanı bulur¹⁸³. Bu kapsamda örneğin; sözleşme kaydı niteliğindeki "bakım yükümlüsünün ücret talebi ile sağlık sigortası ettirenin iade taleplerinin bir yıldan sonra zamanaşımına uğrayacağı" şeklindeki zamanaşımı sürelerini hafifleten düzenlemeler sözleşmenin ihlâlinden doğan diğer iade veya haksız fiilden kaynaklı olmayan diğer talepler için de uygulama alanı bulur¹⁸⁴.

Taraflarca üçüncü kişiyi koruyucu etkili ya da üçüncü kişi yararına sözleşmede ilgili düzenlemelere yer verilmesi hâlinde, borçlu, ilgili üçüncü kişiye karşı zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemeleri ileri sürme hakkına sahiptir¹⁸⁵. Kanaatimizce bu hususla pek tabii zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemelerde karşılaşılr. Ancak, zamanaşımı sürelerine ilişkin yapılan düzenlemelerde sürelerin etki ve sonuçlarını yalnızca üçüncü kişiler aleyhine değiştiren kararlaştırmalara yer verilmesi de mümkün değildir¹⁸⁶. Zira sözleşmenin taraflarınca üçüncü kişinin menfaatlerini ağırlaştıran bu tür düzenlemeler geçersizdir¹⁸⁷. Bu yorumu, üçüncü kişiler aleyhine ve onların durumunu ağırlaştıran sağlararası hukuk işlemler yapma yasağını kabul eden Türk-İsviçre hukuku için de aynı şekilde benimsemek mümkün gözükmektedir¹⁸⁸.

¹⁷⁶ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 11.

¹⁷⁷ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 11.

¹⁷⁸ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 7; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 15; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 6; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 2.

¹⁷⁹ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 7.

¹⁸⁰ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 6; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 15.

¹⁸¹ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 15.

¹⁸² Taraflarca bu yönde bir sonuç arzu ediliyor ise hak düşürücü sürenin kararlaştırılması gerektiği yönünde bkz.: juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 17.

¹⁸³ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 7; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 6; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 9.

¹⁸⁴ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 6.

¹⁸⁵ BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 9.

¹⁸⁶ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 17.

¹⁸⁷ Looschelders, *Schuldrecht*, § 51 N. 7.

¹⁸⁸ Michael Hochstrasser, *Freizeichnung zugunsten und zulasten Dritter* (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2006), N. 495; Harun Mirsad Günday, *Alım Hakkı* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 322. Nitekim Türk ve İsviçre kanun koyucuları zamanaşımından feragatte bu hususu açıkça düzenlenmiştir. Her ne kadar zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı ve zamanaşımından fergat kurumları niteliği itibarıyla birbirinden farklı olsalar da ilgili hükümlerin kanun koyucuların iradelerini yorumlayabilmek bakımından önemi büyüktür. Zira TBK md.160/II ve OR Art.141/Abs.2 hükümleri gereğince müteselsil borçlulardan birinin feragatanın diğer borçlulara karşı ileri sürülemeyeceği ifade edilmiştir. Benzer çözüm yolu, TBK md.160/III ve OR Art.141/Abs.3 hükümlerinde, bölünemez bir borcun borçlularından birinin feragat etmiş olması hali için de

B. Zamanaşımı Koşullarının Ağırlaştırılması

1. Genel olarak

Zamanaşımı koşullarının ağırlaştırılması ile kastedilen husus borçlu aleyhine yapılan düzenlemelerdir¹⁸⁹. Dolayısıyla da burada zamanaşımı uzatılmasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Zamanaşımı koşullarını ağırlaştıran düzenlemelerde kapsam ve geçerlilik yönünden ele alınması gereken kendine özgü hususlar söz konusudur. Bu kapsamda, meselenin Türk-İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde ayrı ayrı ele alınması gerekir.

2. Türk-İsviçre hukuku

Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerinin uzatılmasına ilişkin düzenlemelere süre yönünden üst sınır getiren bir hükme yer verilmemiştir. Bu sebeple de sürelere ilişkin düzenlemelerin üst sınırının ne olduğu konusu tartışmalıdır. Öğretide yer alan bir görüşe göre düzenlemelerin üst sınırını TBK md. 146 ve OR Art. 127'de düzenlenen on yıllık zamanaşımı süresi oluşturur¹⁹⁰. Zira Türk-İsviçre hukukundaki on yıllık genel zamanaşımı süresi niteliği itibarıyla emredici nitelikte bir süredir¹⁹¹. Öte yandan, on yıllık genel zamanaşımı süresi özel hukuk bağlamında azami zamanaşımı süresi olarak kabul edilmektedir¹⁹². Başka bir deyişle, Türk-İsviçre kanun koyucularının zamanaşımı yönünden kabul ettiği makul üst sınır budur. TBK md.148 ile OR Art.129 hükümleri ise burada bir üst sınıra yer vermediğinden burada bir kanun boşluğu bulunmaktadır¹⁹³. Bu boşluk ise zamanaşımı süresinde azami sınırı oluşturan on yıllık genel zamanaşımı süresiyle doldurulmalıdır¹⁹⁴. Bunun sonucu olarak, on yıllık süreyi aşan düzenlemelere cevaz verilmemelidir. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi de zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerin üst sınır yönünden on yıllık genel zamanaşımı süresine tabi olacağını kabul etmektedir¹⁹⁵. On yıllık üst sınıra ilişkin hesaplama ise taraflarca yapılan düzenlemeye konu yasal zamanaşımı süresinin yasal başlangıç anından itibaren on yıllık süre işletilmek suretiyle yapılır¹⁹⁶. Söz konusu hesaplama neticesinde ulaşılan sürenin son günü zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerin de üst sınırını oluşturur. Bu yönüyle de Alman hukukunda zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemelerde üst sınırı belirleyen BGB § 202/Abs.2 hükmüne paralel bir çözüm yolu benimsendiğini söylemek mümkündür.

Öğretide yer alan ikinci görüşe göre ise zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerde on yılı aşan düzenlemelere yer verilmesi mümkündür¹⁹⁷. Zira bize göre, on yıllık zamanaşımı süresinden feragatin ve dolayısıyla da süreyi dolaylı olarak uzatmanın mümkün olduğu Türk-İsviçre hukuk düzeninde bu süreyi aşan düzenlemelere yer verilemeyeceğini düşünmek anlamsızdır. Dolayısıyla buradaki temel sınırlayıcı düzenlemeler olsa olsa kişiliğin korunmasına ilişkin TMK md.23/II ve OR Art.27/Abs.2 hükümleridir¹⁹⁸.

benimsenmiştir. Keza, TBK md.160/IV ve OR Art.141/Abs.4 hükümlerinde asıl borçlunun feragatinin de kefile karşı ileri sürülemeyeceği hükme bağlanmıştır.

¹⁸⁹ Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 2-3; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 1; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1.

¹⁹⁰ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 23; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku*, N. 1912; Gümüş, *Borçlar*, 1219; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 6; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 372 ve 374; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4070; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 3; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku*, 1071; von Tuhr - Escher, *Allgemeiner Teil*, 217; Spiro, *Die Begrenzung*, 855; *Präjudizienbuch-OR/Krauskopf*, *OR Art.129*, N. 1; Schwenzer - Fountoulakis, *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 84.12; BaslerKom/Däppen, *OR Art.129*, N. 3; Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 398; Koller, *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 71.31.

¹⁹¹ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 23.

¹⁹² Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 397.

¹⁹³ Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 397 vd.

¹⁹⁴ Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 398.

¹⁹⁵ Bu doğrultudaki İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz.: BGer 4A_221/2010 E. 3 Urteil vom 12. Januar 2012 ve BGE 99 II 185 E. 2a Urteil vom 8. März 1983 www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 31.07.2024).

¹⁹⁶ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 684.

¹⁹⁷ Bernhard Berger, *Allgemeines Schuldrecht - Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil mit Einbezug des Deliktsrechts und Einführung in das Personen- und Sachenrecht* (Bern: Stämpfli Verlag, 2018), N. 1451; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 86.

¹⁹⁸ Berger, *Allgemeines Schuldrecht*, N. 1451.

İsviçre hukukunda zamanaşımı hukukuna ilişkin revizyon döneminde henüz ön tasarıda yer alan düzenlemelerden hareketle meseleyi inceleyen ve benzer sonuca ulaşan üçüncü görüş de sürelerin on yılı aşacak şekilde kararlaştırılabileceğini savunmaktadır. Zira taraflarca kimi zaman on yılı aşan zamanaşımı sürelerine yönelik düzenlemelere de ihtiyaç duyulabilir¹⁹⁹. Bu görüşe göre, zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemelerin üst sınırı ise otuz yıldır²⁰⁰.

Öğretide yer alan görüşlere bakıldığında, kanaatimiz, ikinci görüşe öncelik verilmesi gerektiği yönündedir. Zira TBK md.140 ve OR Art.129 hükümlerinde Türk ve İsviçre kanun koyucularının süre yönünden bir sınırlamaya yer vermediği açıktır. Öte yandan, Türk-İsviçre hukuk düzenlerinde on yılı aşan daha uzun zamanaşımı sürelerine yer verildiği de zaten görülmektedir. O halde, on yıllık genel zamanaşımı süresinin zamanaşımı hukukunda üst sınırı oluşturan bir ölçüt olarak dikkate alınması bize göre mümkün olmamalıdır. Kaldı ki, Türk-İsviçre hukuku, Alman hukukundan farklı olarak, süreleri değiştiren düzenlemelerin üst sınırı için açık bir hüküm de öngörmemiştir. O halde, gerek doğrudan gerek ise kıyas ya da karşıt kavram kanıtı yoluyla bizi azami sınır olarak on yıllık süreye ulaştıran bir yasal dayanak Türk-İsviçre hukukunda yoktur. Alman hukukunda BGB § 202/Abs.2 hükmü göz alındığında da Alman kanun koyucusunun üst sınır olarak otuz yıllık uzun zamanaşımı süresine paralel bir süreye yer verdiği görülmektedir. Oysa Alman hukukunda da otuz yıllık süre olağan zamanaşımı süresi niteliğine sahip değildir. O halde, TBK md.148 ile OR Art.129 hükümlerinin kapsamı dışında kalan sürelerle ilişkin düzenlemelerde de üst sınırın olağan zamanaşımı sürelerini düzenleyen TBK md.140 ve OR Art.127 hükümlerindeki on yıllık süreler olmadığını söylemek daha doğru gözükmemektedir. Aksi yönde bir yorumun kabulü hâlinde ilgili düzenlemelerin üst sınırının yirmi yıllık zamanaşımı sürelerine yer veren Türk-İsviçre hukuk düzenlerinde neden yirmi olamayacağının makul bir cevabı da kanaatimizce yoktur. Dolayısıyla taraflarca yapılan düzenlemelerin üst sınırını çizen hüküm bize göre de olsa olsa TMK md.23/II hükmü olmalıdır. TMK md.23/II hükmü ise üst sınırı tayin etme yönünden kesin bir sınır çizemez. Burada daha ziyade somut olay bağlamında bir değerlendirme yapmak suretiyle bir sonuca ulaşmak gerekir. Somut olay adaletine göre hareket edilirken de Türk-İsviçre kanun koyucularının zamanaşımı hukukunda belirlediği süreler somut olay adaletinin tespitinde elbette dikkate alınabilir. Nitekim Alman hukukundaki yaklaşım da bu yöndedir. Ancak bu yorum, TBK md.148 ve OR Art.129 hükümleri kapsamında süreleri uzatan düzenlemelerin mutlak üst sınıra sahip olduğu ve bu üst sınırın da on yıllık genel zamanaşımı süresi olduğu sonucuna bizleri hiçbir şekilde götürmez.

3. Alman hukuku

Alman hukukunda zamanaşımı süresinin uzatılmasına ilişkin düzenlemeler yasal zamanaşımı süresinin başlangıcından itibaren otuz yılı geçmeyecek şekilde kararlaştırılabilmektedir²⁰¹. Otuz yıllık üst sınırın hesabında yasal zamanaşımı süresinin başlangıç anı belirleyicidir²⁰². Bu sebeple, ilgili sürenin hesabında süreleri değiştiren düzenlemelerin yapıldığı andan itibaren otuz yıllık süre hesaplanmaz²⁰³. Zamanaşımı sürelerinin başlangıç anının tespiti ise BGB § 188/2 ile § 199-201 hükümlerine göre tayin edilir²⁰⁴.

¹⁹⁹ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 682.

²⁰⁰ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 682.

²⁰¹ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 6; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 2 ve 11; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1; Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 3; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 10; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 22; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 11; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 16. Otuz yılı aşan süreyle kurulan garanti sözleşmelerinin BGB § 202/Abs.2 hükmü kapsamı dışında yer aldığı yönünde bkz.: BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 11; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 22; Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 6. Zira garanti sözleşmelerinde garanti ediminin zamanaşımına tabi olması söz konusu değildir. Burada bir sürekli borç ilişkisi mevcut olup sözleşmenin süresi BGB § 202 hükmünün kapsamında yer alan sınırlamaya tabi olmaz. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz.: juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 22; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 10.

²⁰² juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 22; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 22.

²⁰³ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 22.

²⁰⁴ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 22.

Taraflarca zamanaşımı süresinin başlangıcının ileride gerçekleşmesi belirsiz bir olaya bağlandığı haller söz konusu olabilir. Böyle bir durumda, otuz yıllık yasal sınırın aşılp aşılmadığının tespiti ilgili olayın gerçekleştiği an dikkate alınarak yapılır²⁰⁵.

Taraflarca zamanaşımı süresinin uzatıldığı durumlarda zamanaşımı süresinin durması veya kesilmesi söz konusu olabilir. Böyle bir durumda, otuz yıllık üst sınır hesaplanırken zamanaşımını durduran ya da yeniden işlemeye başlamasına sebep olan hususlar dikkate alınmaz²⁰⁶. Burada önemli olan husus, sürenin azami otuz yıl boyunca işleyebilecek olmasıdır. Bu sebeple, mesela zamanaşımının durması sebebiyle fiili zamanaşımı süresinin otuz yılı aşması BGB § 202 hükmüne aykırılık oluşturmaz. Bunun sonucu olarak, taraflarca otuz yıllık süreden daha uzun bir fiili zamanaşımı süresini kapsayan sonuç arzu ediliyor ise BGB § 203 vd.'de yer alan hükümler kapsamında zamanaşımının durması ya da BGB § 212 hükmü uyarınca zamanaşımının yeniden başlaması yollarından birine başvurulması gerekir²⁰⁷.

Zamanaşımı süresini uzatan düzenlemeler borçlunun durumunu önemli ölçüde zorlaştırabilir²⁰⁸. Bu noktada, BGB § 202/Abs.2 hükmünün işlevi ise süreleri uzatan düzenlemeler yönünden sözleşme özgürlüğüne mutlak üst sınır getirmekten ibarettir²⁰⁹. Ancak genel işlem koşulu yoluyla yapılan süreleri uzatan düzenlemeler BGB § 138 hükmü kapsamında dürüstlük kuralına aykırı olamaz²¹⁰. Bir meselenin dürüstlük kuralına aykırı olup olmadığının tespiti ise somut olay kapsamında değerlendirilebilecek bir durumdur. Bu sebeple de otuz yıllık üst sınırın Alman kanun koyucusunun tüm düzenlemelerde cevaz verdiği bir azami sınır olarak düşünülmemesi gerektiği ifade edilmektedir²¹¹. Eğer genel işlem koşulları kapsamında yapılan bir düzenleme söz konusu ise yasal otuz yıllık üst sınırdan ziyade somut olaya göre değerlendirme yapılarak mesele çözümlenmelidir²¹². Bu kapsamda da taraflar arasındaki borç ilişkisinin niteliği ve zamanaşımına tabi olan hakkın niteliği göz önünde bulundurulmalıdır²¹³. Bunun sonucu olarak, süreyi uzatan genel işlem koşulu niteliğindeki düzenlemelerin otuz yıldan daha kısa süreli olması BGB § 202/Abs.2 hükmüne uygun gözüktüğü de BGB § 306 ve § 307 hükümlerine aykırılık gündeme gelebilir. Bu noktada, üç yıllık olağan zamanaşımı süresini aşmayan düzenlemelerin ise dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmediği ve geçerli olduğu kabul edilmektedir²¹⁴.

BGB § 202/Abs.2 hükmünün uygulama alanını yalnızca otuz yıldan kısa zamanaşımı süreleri oluşturur. Bunun dışında, Alman kanun koyucusunun düzenlediği otuz yıllık zamanaşımı sürelerinin ayrıca uzatılabilmesi mümkün değildir²¹⁵. Örneğin; BGB §§ 196, 197/Abs.3-b.1 ile Abs.4'te düzenlenen zamanaşımı süreleri bu kapsamdadır²¹⁶.

C. Zamanaşımı Koşullarının Hafifletilmesi

1. Genel olarak

Zamanaşımı koşullarının hafifletilmesi ile kastedilen husus alacaklı aleyhine yapılan düzenlemelerdir²¹⁷. Dolayısıyla da burada, zamanaşımı süresinin kanunun öngördüğü süreden daha önce dolmasına sebep olan, süreleri kısaltan düzenlemeler söz konusudur²¹⁸. Zamanaşımı koşullarını

²⁰⁵ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 11; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 29.

²⁰⁶ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 7; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 17.

²⁰⁷ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 16.

²⁰⁸ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 14.

²⁰⁹ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 17.

²¹⁰ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 17.

²¹¹ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 17.

²¹² MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 12; Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 6; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 3 ve 17.

²¹³ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz.: Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 17.

²¹⁴ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 14.

²¹⁵ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 6.

²¹⁶ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 6.

²¹⁷ Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 2-3; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 1; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1.

²¹⁸ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 14.

hafifleten düzenlemelerde de kapsam ve geçerlilik yönünden ele alınması gereken kendine özgü hususlar söz konusudur. Bu kapsamda, meselenin Türk-İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde ayrı ayrı ele alınması gerekir.

2. Türk-İsviçre hukuku

Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerinin kısaltılmasına ilişkin düzenlemelere süre yönünden alt sınır getiren bir hükme yer verilmemiştir. Bu sebeple de meselenin çözümü hukuk öğretisi ve uygulamasına bırakılmıştır. Bu çerçevede, Türk-İsviçre hukukunda, zamanaşımı süresinin kısaltılmasına ilişkin düzenlemelerin, alacaklının, alacağını yasal olarak talep etme imkânına başvurmasını önemli ölçüde zorlaştırmadığı müddetçe geçerli olacağı kabul edilmektedir²¹⁹.

Alacaklının durumunu önemli ölçüde zorlaştırmamanın olup olmadığının tespitinde somut olay dikkate alınır. Bu yapılırken de ilgili düzenlemelerin dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edip etmediği önem arz etmez. Daha açık bir deyişle, önemli ölçüde zorlaştırma, somut olay bakımından bir hakkın kötüye kullanılması aşamasına ulaşmadan da gerçekleşmiş olabilir²²⁰. Örneğin; gizli ayıp için kararlaştırılan zamanaşımı süresi henüz ayıbın anlaşılamayacağı bir zaman diliminde dolacak nitelikte ise artık önemli ölçüde zorlaşmış olma şartı gerçekleşmiş olur²²¹.

Zamanaşımı süresinin kısaltılmasına ilişkin düzenlemelerin sınırını kimi zaman ilgili süreyi düzenleyen hüküm belirlemiş olabilir. İsviçre hukukunda satıcının ayıptan doğan sorumluluğuna ilişkin zamanaşımı süresini düzenleyen OR Art.210/Abs.4-a hükmü bu kapsamdadır²²². Nitekim ilgili hükümde, ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin zamanaşımı süresinin taraflarca iki yıldan; ikinci el satışlarda ise bir yıldan daha kısa süre olacak şekilde düzenlemeler yapılması yasaklanmıştır. Benzer düzenleme, VVG Art.46/Abs.1'de sigortacıya karşı sigorta sözleşmesinde doğan taleplerin tabi olduğu iki yıllık zamanaşımı süresi bakımından da söz konusudur.

Zamanaşımı süresinin niteliği taraflarca sürenin kısaltılabilmesinin önünde bir engel oluşturabilir. Bu çerçevede, Türk-İsviçre hukukunda on yıldan daha uzun zamanaşımı sürelerinin kısaltılamayacağı kabul edilmektedir. Bunun sebebi, on yıldan daha uzun zamanaşımı sürelerinin istisnâ ve daha yüksek koruma ihtiyacı sebebiyle düzenlenmiş olduğuna yönelik yaklaşımdır²²³.

Zamanaşımı sürelerinin kısaltılmasına ilişkin düzenlemelerin taraflarca bir koşula yer verilmek suretiyle yapılması söz konusu olabilir. Bu kapsamda, taraflar alacaklının belirli süre içerisinde belirli bir davranışta bulunmaması hâlinde borcun sona ereceğine ilişkin bozucu koşul kararlaştırmış olabilirler²²⁴. Örneğin; borcun dava dışı yolla talep edilmemesi hâlinde borcun sona ereceğine ilişkin anlaşmalarda durum böyledir²²⁵. İsviçre hukukunda bu tür düzenlemeler fiili zamanaşımı süresinin kısaltılması olarak kabul edilmektedir²²⁶. İsviçre hukukundaki hâkim görüş ise bu tür düzenlemelerin geçerli olduğu yönündedir. Yeter ki, söz konusu koşul zamanaşımı süresini kısaltmak kastıyla kararlaştırılmamış olsun²²⁷. Bunun sebebi, alacaklının borcu dava dışı yolla talep etmiş olması hâlinde

²¹⁹ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 24; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 690; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 6; BaslerKom/Däppen, *OR Art.129*, N. 3; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 372 ve özellikle 373 vd.; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku*, N. 1912; Gümüş, *Borçlar*, 1219; Eren, *Borçlar Hukuku*, N. 4070; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 3; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, N. 5851; *Präjudizienbuch-OR/Krauskopf*, *OR Art.129*, N. 1; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 58.

²²⁰ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 24.

²²¹ ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 25; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 690.

²²² Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 689; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 61 ve 80.

²²³ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 77; Gottini, *Die Verjährung*, 132; Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 410.

²²⁴ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 36; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 4.

²²⁵ von Tuhr - Escher, *Allgemeiner Teil*, 217.

²²⁶ CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 4; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 36.

²²⁷ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 36. Aksi takdirde, söz konusu düzenlemelerin TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinin dolanımı anlamına geldiği ve bu sebeple de geçersiz olacağı yönünde bkz.: BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 36. Bunun dışında, TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinin kapsamında yer almayan zamanaşımı süreleri üzerinde tarafların serbestçe tasarruf etmesi mümkün olduğu gibi; zamanaşımı sürelerini kısaltmak kastıyla söz konusu düzenlemeleri yapması pek tabii mümkündür.

kanunun öngördüğü zamanaşımı süresinin varlığını korumaya ve TBK md. 154 kapsamında zamanaşımı sürelerinin kesilmesi imkânına alacaklının aynı şekilde sahip olmaya devam etmesidir²²⁸.

Zamanaşımı süresini kısaltan düzenlemeler alacaklının hakkını süre bakımından sınırlaması sebebiyle dolaylı olarak sorumluluğun sınırlandırılması (*Haftungsbeschränkung*) şeklinde ele alınmaktadır²²⁹. Bunun sonucu olarak, süreleri kısaltan düzenlemelerin TBK md.115 ve OR Art.100 hükümleri kapsamında sorumsuzluk anlaşması niteliğinde olduğu kabul edilmektedir²³⁰. Bu sebeple de borçlunun ağır kusurlu davranışı sebebiyle meydana gelen zararlardan doğan taleplerin tabi olduğu zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemelerin geçersiz olduğu kabul edilmektedir²³¹. Aynı durum, bedensel zararlardan doğan sorumluluğa ilişkin taleplerin tabi olduğu zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemeler yönünden de söz konusudur²³². Ancak, bedensel zararlardan doğan sorumluluğa ilişkin taleplerde, borçlunun ağır kusurlu olarak hareket etmiş olması şartı artık aranmaz²³³. Dolayısıyla borçlu hafif ihmâl ile hareket etmiş olsa dahi ileri sürülecek taleplerin tabi olduğu zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemeler geçersiz olur.

3. Alman hukuku

Alman hukukunda zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemelerin kural olarak geçerli olduğu kabul edilmektedir²³⁴. Nitekim BGB § 202/Abs.1 hükmünün karşıt kavram kanıtı yoluyla yorumundan çıkan sonuç da zaten bu şekildedir²³⁵. Ancak bu konudaki düzenleme özgürlüğünün de tıpkı Türk-İsviçre hukukunda olduğu gibi sınırsız olmadığı kabul edilmektedir.

Alman hukukunda da zamanaşımı süresini kısaltan düzenlemeler yönünden süreye ilişkin bir alt sınıra yer verilmemiştir. Ancak bu durum tarafların süreyi dilediği şekilde tayin edebilecekleri anlamını taşımaz²³⁶. Zira Alman kanun koyucusunun bir alt sınır düzenleyememesinin sebebi, tüm haklar bakımından uygulanabilecek bir mutlak sürenin bulunmuyor olmasıdır²³⁷. Dolayısıyla da somut olay bağlamında meselenin çözülmesi gerekmektedir²³⁸. Burada en nihayetinde zamanaşımı sürelerini düzenleyen hükümlerin sistematigi dikkate alınarak bir sonuca ulaşılmalıdır²³⁹. Bu noktada, borcun dürüstlük kuralına uygun olarak ifasını zorunlu kılan BGB § 242 hükmü ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır²⁴⁰. Zira BGB § 242 hükmünde öngörülen dürüstlük kuralı en nihayetinde BGB § 202 hükmünün de genel sınırını oluşturmaktadır²⁴¹. Bu kapsamda da Alman hukuk öğretisinde meselenin çözümü olağan zamanaşımı sürelerinden hareketle ortaya konmaktadır.

²²⁸ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 41. Bundan dolayıdır ki, alacaklının, belirli süre içerisinde borcu dava yoluyla talep etmemesi hâlinde borcun sona ereceğine ilişkin bozucu koşullar değiştirme yasağı takılır. Zira böyle bir durumda alacağı dava yoluyla talep etme imkânı süre yönünden sınırlandırılmakta ve buna bağlı olarak ayrıca fiili zamanaşımı süresi de kısalmaktadır. Bu yönde ayrıca bkz.: BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 41; Karasahin, *Parteiautonomie*, N. 516 vd.; von Tuhr - Escher, *Allgemeiner Teil*, 217; *Präjudizienbuch-OR/Krauskopf*, *OR Art.129*, N. 1; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 656.

²²⁹ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 694; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 68, Karasahin, *Parteiautonomie*, N. 539.

²³⁰ Karasahin, *Parteiautonomie*, N. 540; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 68.

²³¹ BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 70; Karasahin, *Parteiautonomie*, N. 540; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 694.

²³² Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3094; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 694; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 71.

²³³ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz.: BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 71; Gauch vd., *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 3094.

²³⁴ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 2; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 2 ve 6. İlgili hükmün hak düşürücü süreler bakımından da uygulama alanı bulduğu yönünde bkz.: Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 10.

²³⁵ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 10 ve 14.

²³⁶ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 4.

²³⁷ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 21.

²³⁸ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 21.

²³⁹ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 2.

²⁴⁰ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 2.

²⁴¹ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 8.

Alman hukukunda BGB § 195 hükmü gereğince olağan zamanaşımı süresi üç yıldır. Üç yıllık sürenin bazı hallerde yeterli olmayacağını düşünen Alman kanun koyucusu BGB § 196 ve § 197 hükümlerinde on yıl ile otuz yıllık zamanaşımı sürelerini düzenlemiştir²⁴². Alman kanun koyucusunun bu iradesinden yola çıkılarak da on ve otuz yıllık zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemelerin kural olarak caiz olmadığı ifade edilmektedir²⁴³. Bunun sebebi, olağan zamanaşımı süresinden daha kısa kararlaştırılmış sürelerin alacaklının durumunu önemli ölçüde zorlaştıracak olduğuna yönelik kabuldür²⁴⁴. Pek tabii bu değerlendirme somut olaya göre yapılacak bir tespitten ibarettir. Bu noktada, on yıl ile otuz yıllık süreleri üç yıllık olağan zamanaşımı süresinden daha kısa düzenleyen düzenlemelerin ise her halükârda caiz olmadığı kabul edilmektedir²⁴⁵. Bunun sonucu olarak, Alman hukukunda on ve otuz yıllık uzun zamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerin alt sınırı üç yıllık olağan zamanaşımı süresiyken; üç yıldan daha uzun süre öngören düzenlemelerde ise somut olaya göre değerlendirme yapmak suretiyle mesele çözümlenmektedir.

BGB § 202/Abs.1 hükmünde kural yukarıda anlatıldığı şekilde olmakla birlikte bu kuralın istisnasını borçlunun kast sebebiyle sorumlu olduğu haller oluşturur²⁴⁶. Zira Alman hukukunda da tıpkı Türk-İsviçre hukukunda olduğu gibi zamanaşımı süresini kısaltan düzenlemeler sorumluluğun sınırlandırılması olarak kabul edilmektedir²⁴⁷. Bu sebeple de süreleri kısaltan düzenlemelere sınırlama getiren BGB § 202/Abs.1 hükmünün temelinde BGB § 276 hükmünün yer aldığı ifade edilmektedir²⁴⁸. İlgili hüküm, Türk-İsviçre hukukunda sorumsuzluk anlaşmalarını düzenleyen TBK md.115 ile OR Art.100 hükümlerinin karşılığını oluşturmaktadır. Bu kapsamda, borçlu kast sebebiyle sorumlu olduğu haller bakımından kendisine karşı ileri sürülebilecek taleplerin tabi olduğu zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemeler yapamaz²⁴⁹. Aksi takdirde, ilgili düzenlemeler kesin hükümsüz olur²⁵⁰. Ancak bunun için ilgili düzenlemelerin taraflarca önceden düzenlenmiş olması şarttır²⁵¹. Burada önceden düzenlenmiş olma ile ifade edilmek istenen ise ilgili düzenlemelerin henüz zamanaşımı süreleri işlemeye başlamadan yapılmış olmasıdır. Dolayısıyla, zamanaşımı süreleri işlemeye başladıktan sonra kast sebebiyle sorumluluk halleri bakımından da süreleri kısaltan düzenlemeler yapılması mümkündür²⁵². Böyle bir durumda, ilgili düzenlemeler ne BGB § 202/Abs.1 ne de BGB § 276/Abs.3

²⁴² Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 13.

²⁴³ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 13. Otuz yıllık zamanaşımı süresinin uzun nitelikte olması sebebiyle bu süreyi kısaltan düzenlemelerin kural olarak geçerli olduğu şeklindeki aksi yönde görüş için bkz.: juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 43. Bununla birlikte, Alman hukukunda Budzikiewicz, *BGB § 199* hükmü gereğince nispî nitelikte olan üç yıllık olağan zamanaşımı süresinin yasal başlangıç anını değiştirmeyen ve borçluya kısa düşünme süresi vermeyecek nitelikteki düzenlemelerin caiz olduğunu kabul etmektedir. Bu durum, mutlak zamanaşımı süreleri bakımından da aynıdır. Bu görüş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Aktaran Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 13.

²⁴⁴ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 13.

²⁴⁵ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 13.

²⁴⁶ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 2; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 2; Nomos-HK/Dörner, *BGB § 202*, N. 2; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 19; Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 1; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1 ve 11.

²⁴⁷ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 14; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 1; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 8; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 5 ve 10; Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 4.

²⁴⁸ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 18; Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 8.

²⁴⁹ BGB § 202/Abs.1 hükmünün dar yorumlanması gerektiği ve yasal temsilci ile ifa yardımcılara karşı ileri sürülebilecek haklar bakımından kast sebebiyle sorumluluk hâlinde dahi süreleri kısaltan düzenlemelerin yapılabileceği yönünde bkz.: juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 20.

²⁵⁰ Taraflar arasındaki borç ilişkisinde yer alan karşılıklı hakların tümünün hak düşürücü süreye tabi olacağına yönelik düzenlemeler sürelerin kısaltılması niteliğinde olmasına rağmen bu tür kararlaştırmaların BGB § 202/Abs.1 hükmünün öngördüğü yasağa aykırı olmayacağı yönündeki görüş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 20.

²⁵¹ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 8; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 10; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 20; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 1 ve 11; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 6.

²⁵² BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 10; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 12. Zamanaşımı süresinin başlangıç anından ziyade hakkın doğum anını esas alan görüş için bkz.: MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 7; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 20. Bu görüşe göre, hakkın doğduğu konusunda bilgi sahibi olmanın da hiçbir önemi yoktur. Önemli olan hakkın doğduğuna ilişkin objektif durumdur. Bu yönde ayrıca bkz.: juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 20.

hükmüne aykırılık teşkil eder²⁵³. Ancak bunun için, alacaklının, sürelerle ilişkin düzenlemeler yapılırken borçlunun kasta dayalı sorumluluğunun bulunduğunu biliyor olması gerekir²⁵⁴.

BGB § 202/Abs.1 hükmünün istisnasını oluşturan kast sebebiyle sorumluluk hâlindeki kast sözcüğünü BGB § 276/Abs.3 hükmüne uygun olarak yorumlamak gerekir²⁵⁵. Bu çerçevede, BGB § 202/Abs.1'de borçlunun kast dışındaki ağır ihmâli kural olarak hükmün kapsamında yer almaz. Ancak bunun istisnasını ise BGB § 309/Abs.7 hükmü oluşturur. İlgili hükme göre, ölüm ve bedensel bütünlüğün ihlâlinden doğan sorumluluk hallerinin tümü ile borçlunun ağır kusuru sebebiyle doğan diğer sorumluluk hallerinde uygulanacak zamanaşımı sürelerinin genel işlem koşulu yoluyla kısaltılması mümkün değildir²⁵⁶. İlk halde, borçlunun hafif ihmâli bakımından dahi düzenleme yapılamazken; ikinci halde ağır ihmâl de sınırlamanın kapsamına dahil olur. Bu yönüyle, BGB § 309/Abs.7 hükmü niteliği itibarıyla BGB § 202/Abs.1 hükmünün öngördüğü sınırlamanın kapsamını genişleten istisna bir özel hüküm olarak karşımıza çıkar.

Taraflar bir sözleşme ilişkisinden doğan tüm taleplerin tabi olacağı zamanaşımı süresini kısaltan bir sözleşme kaydına yer verebilir. Örneğin; taraflarca tüm taleplerin bir yıllık zamanaşımı süresine tabi olacağının kararlaştırıldığı hallerde durum bu şekildedir. Böyle bir durumda, süreye ilişkin düzenleme, kast sebebiyle sorumluluk ile birlikte ölüm ve bedensel zararlardan doğan talepler dışındaki talepler için uygulama alanı bulur²⁵⁷. Ancak yine de Alman hukuk öğretisinde, taraflarca süreleri kısaltan düzenlemeler yapılırken kast sebebiyle sorumluluk halinin düzenlemenin kapsamı dışında tutulmak istendiği hallerde bunun taraflarca açıkça belirtilmiş olması gerektiği ifade edilmektedir²⁵⁸. Bunun sebebi, kanaatimizce, kanunun öngördüğü müeyyide ile karşı karşıya kalma riskini bertaraf etme ve kısmî hükümsüzlüğe cevaz verilmeyen durumlarda yapılan düzenlemelerin kesin hükümsüz olma ihtimalini ortadan kaldırma düşüncesidir.

V. Zamanaşımı Sürelerini Değiştirme Yasağına Aykırılığın Müeyyidesi

A. Türk-İsviçre hukuku

Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağına aykırılık hâlinde TBK md.27 ile OR Art.19/Abs.2 ve Art.20 hükümleri uygulama alanı bulur²⁵⁹. Dolayısıyla, süreleri değiştirme yasağına aykırılığın müeyyidesinin kesin hükümsüzlük olduğu kabul edilmektedir²⁶⁰. Bu noktada, kısmî hükümsüzlüğe cevaz veren TBK md.27/II ile OR Art.20/Abs.2 hükümleri aynı şekilde uygulanmaya devam eder. Dolayısıyla, bir sözleşme içerisinde yer alan sürelerle ilişkin düzenlemelerin geçersizliği sözleşmenin diğer kısımlarının geçersiz olması sonucunu doğurmaz. Aksine, taraflar arasındaki borç ilişkisi ayakta kalmaya devam eder. Ancak, böyle bir durumda, İsviçre hukukunda uygulanacak zamanaşımı süresinin taraflarca kararlaştırılan süreler yerine kanunun öngördüğü yasal zamanaşımı süreleri olduğu ifade edilirken²⁶¹; Türk hukukunda hâkim görüş ise değiştirilmiş kısmî hükümsüzlüğün uygulanarak sürenin azami yasal sınırını oluşturduğu ifade edilen TBK md.146'daki on yıllık süreye indirilmesi gerektiği yönündedir²⁶². Bizim kanaatimiz ise, daha önce de ifade ettiğimiz üzere, TBK

²⁵³ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 8; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 10; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 11-12.

²⁵⁴ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 12.

²⁵⁵ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 11.

²⁵⁶ Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 9 ve 12; Jauernig/Mansel, *BGB § 202*, N. 1; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 10.

²⁵⁷ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 3. Yazar kast dışında ağır ihmâli de bu kapsamda değerlendirmektedir.

²⁵⁸ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 2.

²⁵⁹ Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 656; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 87; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, N. 5852; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 374.

²⁶⁰ Gümüş, *Borçlar*, 1219; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, N. 5852; Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 374; BH-Şerhi/Eren – Dönmez, *TBK md.148*, N. 8; ZK/Berti, *OR Art.129/141*, N. 16; BaslerKom/Däppen, *OR Art.129*, N. 6; CHK/Killias – Wiget, *OR Art.129*, N. 7; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 87; Koller, *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 71.26.

²⁶¹ Koller, *Schweizerisches Obligationenrecht*, N. 13.37; BernerKom/Wildhaber – Dede, *OR Art.129*, N. 87; Märki, *Der Verjährungseinredeverzicht*, N. 656; Karaşahin, *Parteiautonomie*, N. 560. Bu yöndeki İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz.: BGer 4A_392/2019 E. 3 Urteil vom 16. Januar 2020. www.swisslex.ch (Erişim Tarihi: 06.12.2024).

²⁶² Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 374 vd.

md.148 hükmünün üst sınırının TBK md.146'da düzenlenen on yıllık zamanaşımı süresi olmadığı yönündedir. Bu sebeple de azami süre bakımından somut olaya göre bir belirleme yapılması gerekir. Dolayısıyla da yasal zamanaşımı sürelerinin uygulanacağını ifade eden ilk görüşe göre meselenin çözümlenmesi daha isabetlidir. Meğer ki, zamanaşımı sürelerine ilişkin düzenlemelerin geçersiz olması hâlinde taraflarca sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılıyor olsun. Böyle bir durumda, yalnızca sürelerle ilişkin düzenlemeler değil; sözleşmenin tamamın kesin hükümsüz olur. Ancak, ilgili düzenlemelerin bir genel işlem koşulu ile düzenlenmiş olması hâlinde genel işlem koşulunu düzenleyen tarafın pek tabii TBK md.27/II ve OR Art.20/Abs.2 hükümlerine dayanarak sözleşmenin tamamının geçersizliğini ileri süremeyeceğini kabul etmek gerekir.

B. Alman hukuku

Alman hukukunda da zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağına aykırılığın müeyyidesinin geçersizlik olduğu kabul edilmektedir²⁶³. Geçersizlik müeyyidesi ile anlaşılması gereken ise kesin hükümsüzlüktür. Zira böyle bir durumda BGB § 134 hükmü bağlamında bir kanunî yasak (*gesetzliches Verbot*) söz konusu olur²⁶⁴. Bu çerçevede, zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemelere BGB § 202/Abs.1 hükmü gereğince kast sebebiyle sorumluluk hallerinde yer verilemeyeceği için bu yönde yapılan düzenlemeler BGB § 134 hükmü gereğince kesin hükümsüzdür²⁶⁵. Aynı durum, süreyi uzatan düzenlemelerin otuz yılı aşması sebebiyle BGB § 202/Abs.2 hükmüne aykırılık halleri bakımından da aynıdır.

Alman hukukunda BGB § 202 hükmüne aykırı düzenlemelerin varlığı hâlinde artık hakkın tabi olduğu yasal zamanaşımı sürelerinin uygulanacağı kabul edilmektedir²⁶⁶. Eğer taraflarca zamanaşımı süreleri BGB § 202/Abs.1 hükmünün öngördüğü sınırlamalara aykırı olacak şekilde kısaltılmış ise kararlaştırılan sürenin yerine yasal zamanaşımı süresi uygulanır²⁶⁷. Eğer süreyi uzatan bir düzenleme var ise kısmî hükümsüzlük gündeme gelir ve ilgili süre yasal sınıra indirilir²⁶⁸. Yasal sınırdan maksat ise yasal zamanaşımı süresi olmayıp BGB § 202/Abs.2 hükmünün öngördüğü sınırı ifade eder²⁶⁹. Bunun sonucu olarak, otuz yılı aşan düzenlemelerin varlığı hâlinde BGB § 134 hükmü gereği yalnızca yasal sınırı aşan kısım geçersiz olur²⁷⁰. Bu yönüyle BGB § 202/Abs.2 hükmü kapsamında zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemelerde esas itibarıyla değiştirilmiş kısmî hükümsüzlük söz konusudur²⁷¹. Ancak, Alman hukuk öğretisinde, somut olayın gerektirdiği durumlarda sürenin otuz yıldan daha kısa bir süreye indirilmesinin de mümkün olduğu ifade edilmektedir²⁷². Bu yönüyle de BGB § 202/Abs.2 hükmünde yer alan otuz yıllık süre, hükmün zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemelerin mutlak azami sınırını oluşturur²⁷³. Bununla birlikte, BGB § 202/Abs.1 hükmü yasaklayıcı norm niteliğinde olduğundan bu hükmün öngördüğü yasağa aykırı düzenlemelerde kısmî hükümsüzlüğün uygulanması mümkün değildir. Ancak, BGB § 202/Abs.1 hükmünün öngördüğü yasağa takılmayan kast sebebiyle sorumluluk haline ilişkin düzenlemelerde ise artık kısmî hükümsüzlüğün uygulanabileceği kabul edilmektedir²⁷⁴.

²⁶³ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 31; Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 4 ve 6; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 10-11; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 3.

²⁶⁴ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 3; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 31.

²⁶⁵ BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 11. Bu yönde ve ayrıca kapsamlı açıklamalar için bkz.: Erman/Schmidt-Räntsch, *BGB § 202*, N. 8 ve özellikle 10.

²⁶⁶ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 9; BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 12; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 3.

²⁶⁷ juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 31; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 9; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 3 ve 10; BGH NJW-RR 2008, 1129 Rn. 35; 2009, 1416 N. 21.

²⁶⁸ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 9; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 3; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 31; Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 6.

²⁶⁹ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 3.

²⁷⁰ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 6; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 11; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 31. Yasal zamanaşımı süresinin uygulanacağını ifade ederek aynı sonuca ulaşan bir diğer görüş için bkz.: BeckOK-BGB/Henrich, *BGB § 202*, N. 12.

²⁷¹ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 9.

²⁷² juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 31.

²⁷³ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 17.

²⁷⁴ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 9 ve özellikle 11.

Alman hukukunda zamanaşımı süresini uzatan düzenlemelerde değiştirilmiş kısmî hükümsüzlüğün uygulanabilmesi için ilgili düzenlemelerin BGB § 307 kapsamında içerik denetimine takılmamış olması gerekir²⁷⁵. Başka bir deyişle, ilgili düzenlemeler genel işlem koşulu niteliğinde sunulmamış olmalıdır. Aksi takdirde, BGB § 202/Abs.2 hükmünün öngördüğü yasal üst sınır değil; kanunda o hak için öngörülen yasal zamanaşımı süresi uygulanır²⁷⁶. Uygulamada genel işlem koşullarını kullanan tarafın zamanaşımı süresini uzatan koşullara yer verdiği²⁷⁷ düşünüldüğünde kanaatimizce de bu çözüm yolu isabetli gözükmektedir. Benzer çözüm yolu zamanaşımı süresinin başlangıç anını değiştiren düzenlemeler bakımından da benimsenmektedir²⁷⁸.

Sonuç

Zamanaşımı kurumu alacaklının belirli bir sürenin geçmesiyle birlikte alacak hakkını zayıflatan bir niteliğe sahiptir. Bunun sonucu olarak, alacağın dava yoluyla istenebilme imkânını ortadan kaldırır. Türk-İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde zamanaşımı kurumunun amacına ilişkin olarak kamu yararı, hukukî güvenlik ve istikrarı sağlama ve taraf menfaatleri koruma şeklinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı TBK md.148 ve OR Art.129 hükümlerinde düzenlenmişken; Alman hukukunda söz konusu yasağı ele alan düzenleme BGB § 202 hükmüdür. Türk-İsviçre kanun koyucuları, ilgili hükümlerde meseleyi yasaklayıcı norm getirerek düzenleme yolunu tercih etmiştir. Bu sebeple de hükmün kapsamında yer alan süreler bakımından mutlak yasak öngörülmüştür. Alman hukukunda ise zamanaşımı sürelerini değiştirme özgürlüğünün genel sınırları düzenlenmiş olup; bu sınırlamaya riayet edilmek kaydıyla daha geniş bir özgürlük tanınmıştır.

Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı belirli süreler için öngörülmüştür. Bu süreler; TBK md.146-147 ve OR Art.127-128'de düzenlenen on ve beş yıllık zamanaşımı süreleri ile TBK md.156/II ve OR Art.137/Abs.2 kapsamında yeni sürenin başlaması hâlinde uygulanacak on yıllık zamanaşımı süresinden ibarettir. Alman hukukunda ise süreleri düzenleme yasağına ilişkin genel hüküm niteliği itibarıyla tüm zamanaşımı süreleri bakımından uygulanabilir niteliktedir. Türk-İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağını öngören hükümlerin amacı konusunda kamu yararı ve taraf menfaatleri noktasından hareket eden görüşler olsa da bizim kanaatimiz zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı öngören hükümlerin amacının borçluyu korumaktan ibaret olduğu yönündedir. Bu yönüyle de taraflara daha geniş özgürlük tanıyan Alman hukukunda yer alan düzenleme biçimi bize göre daha isabetli gözükmektedir.

Türk, İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağının kapsamını sürelerle hem doğrudan hem de dolaylı etki eden tüm düzenlemeler oluşturur. Bu kapsamda, ilk akla gelen, yasal zamanaşımı sürelerinden daha kısa veya uzun süre öngören düzenlemelerdir. Ancak bunun dışında fiili zamanaşımı süresi üzerinde etkiye sahip kararlaştırmalarda da zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı uygulanmaya devam eder. Zamanaşımı süresinin durma veya kesilme sebeplerini değiştiren ya da süreyi hak düşürücü süre niteliğine dönüştüren düzenlemelerde durum böyledir.

Türk, İsviçre ve Alman hukuku sistemlerinde zamanaşımı sürelerini değiştiren hukukî işlemin niteliği ve şekli tartışmalı bir başka konudur. Türk-İsviçre hukukunda bu konuda kural iki taraflı hukukî işlemle zamanaşımı sürelerinin değiştirilebileceğidir. Bununla birlikte, zamanaşımı sürelerinin tek taraflı hukukî işlemle değiştirilmesi ise istisnâ hallerde mümkündür. Hukukî işlemin tabi olduğu şekil ise kural olarak o hakkı konu alan hukukî işlem için öngörülen şekildir. Alman hukukunda ise zamanaşımı

²⁷⁵ MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 3 ve 12; juris-PraxisKom/Lakkis, *BGB § 202*, N. 51.

²⁷⁶ Gesetzesformulare/Heinemann, *BGB § 202*, N. 6; MüKo-BGB/Grothe, *BGB § 202*, N. 12; Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 3.

²⁷⁷ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 3.

²⁷⁸ Soergel/Eichel, *BGB § 202*, N. 3.

sürelerinin kural olarak iki taraflı hukukî işlemle değiştirilebileceği savunulmakta ve hukukî işlemin de hâkim görüşe göre şekle tabi olmadığı kabul edilmektedir. Bu noktada, bizim kanaatimiz, sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde zamanaşımı sürelerinin kural olarak iki taraflı hukukî işlemle değiştirebileceği ve fakat istisnaen tek taraflı hukukî işlemlerle de zamanaşımı süresinin değiştirilmesinin mümkün olabileceği yönündedir. Son halde ya kanundan ya da taraflarca yapılan kararlaştırmalara dayanan bir istisna söz konusudur. Bunun dışında, tek taraflı hukukî işlemde doğan haklar bakımından zamanaşımı sürelerinin yine tek taraflı hukukî işlemle değiştirebileceğini kabul etmek gerekir. Hukukî işlemin tabi olacağı şekil konusunda ise kanaatimiz TBK md.12'ye başvurmak suretiyle meselenin çözülmesi gerektiği yönündedir. Dolayısıyla, şekle tabi bir hukukî işlemde yer alan zamanaşımı süresinin değiştirilmesi yine o hukukî işlem için öngörülen şekle uygun olarak yapılacak bir düzenleme ile mümkün olmalıdır.

Türk, İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde tartışılan bir diğer konuyu zamanaşımı sürelerini değiştiren hukuki işlemlerin kurulabileceği zaman aralığı oluşturmaktadır. Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştiren hukuki işlemin en erken yapılabileceği an konusunda bir fikir birliği yer almasa da kanaatimiz taraflar arasındaki borç ilişkisinin kurulduğu an dahil olmak üzere bu andan itibaren zamanaşımı sürelerinin değiştirebileceği yönündedir. Bununla birlikte, zaamanaşımı sürelerini değiştiren düzenlemelerin ise en geç zamanaşımı süresi dolmadan yapılması gerekir. Bu yorum, kanaatimizce, zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağı ile zamanaşımından feragati birbirinden ayrı iki kurum olarak düzenleyen Türk-İsviçre kanun koyucularının iradelerine de daha uygundur. Alman hukukunda ise zamanaşımı sürelerini değiştiren hukuki işlemin herhangi bir zamansal sınırlamaya tabi olmadığı kabul edilmektedir. Bunun sebebi, Alman hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağını düzenleyen BGB § 202 hükmünün zamanaşımından feragati de kapsayan bir düzenleme olmasıdır. Bu yorum, Alman Medeni Kanunu'nun sistematığı ve BGB § 202 hükmünün muhtevası göz önüne alındığında kanaatimizce de isabetlidir.

Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemelerin üst sınırının ne olduğu konusu tartışmalıdır. Burada, her ne kadar üst sınırın TBK md.140 ve OR Art.127 hükümlerinden hareketle on yıllık genel zamanaşımı süresi olduğu ileri sürülse de zamanaşımından feragate cevaz verilen bu hukuk düzenlerinde somut olaya göre bir üst sınır tayin ederek meseleyi çözmek, bize göre, daha isabetlidir. Alman hukukunda ise düzenlemelerin üst sınırını BGB § 202/Abs.2 hükmü gereğince yasal zamanaşımı süresinin başlangıç anından itibaren otuz yıllık süre oluşturur. Ancak, düzenlemelerin genel işlem koşulu niteliğinde olması hâlinde bu süre yalnızca mutlak üst sınır olarak kabul edilir. Bunun sonucu olarak, somut olaya göre ilgili sürenin ayrıca dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edip etmediği dikkate alınarak mesele çözümlenir. Eğer bir aykırılığın bulunduğu sonucuna ulaşıyor ise ilgili süre otuz yıldan kısa olsa dahi BGB § 306 ve § 307 hükümleri gereğince düzenlemenin geçersiz olduğu kabul edilmektedir. Türk-İsviçre hukukunda zamanaşımı sürelerine ilişkin bir üst sınır getirilmediğinden bu yönde bir tartışmaya rastlanmamaktadır. Ancak en nihayetinde TBK md. 20 vd.'de yer alan genel işlem koşullarına ilişkin genel hükümler kapsamında benzer sonuca ulaşmak kanaatimizce mümkün gözükmemektedir.

Türk, İsviçre ve Alman hukuk düzenlerinde zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemelerin alt sınırına ilişkin bir yasal sınıra yer verilmemiştir. Bu noktada, üç hukuk düzenindeki hâkim yaklaşım somut olay adaleti kapsamında meselenin çözülmesi gerektiği yönündedir. Bu yapılırken de kanun koyucuların düzenlediği yasal zamanaşımı sürelerinden faydalanılması gerektiği ifade edilmektedir. Zira bu süreler, en nihayetinde o hukuk düzeninde yer alan zamanaşımı kurumuna yönelik yaklaşımı ortaya koyan önemli ölçütlerdir.

Türk, İsviçre ve Alman hukukunda zamanaşımı sürelerini değiştirme yasağına aykırılığın müeyyidesi kesin hükümsüzlüktür. En azından zamanaşımı sürelerini kısaltan düzenlemeler bakımından bu kesindir. Ancak, zamanaşımı sürelerini uzatan düzenlemelerde kimi zaman kısmî hükümsüzlük

gündeme gelebilir. Kısmî hükümsüzlüğün uygulanabilirliği bakımından önem arz eden husus ise en başta tarafların farazî iradelerinin buna cevaz vermesidir. Ancak, genel işlem koşulu niteliğinde yapılan düzenlemelerde ise artık kısmî hükümsüzlük değil; o hak için öngörülen yasal zamanaşımının uygulanması söz konusu olur.

Kaynakça

- Akbiyık, Cem. "Türk Borçlar Kanunu'na Göre İlân Yoluyla Ödül Sözü Verme". *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (Temmuz 2012), 25-46.
- Arat, Ayşe. "Türk Borçlar Hukukunda Alacak Zamanaşımı". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/3-4 (Aralık 2004), 193-228.
- Atlan Gürer, Hülya. "Zamanaşımından Feragat". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 35/162 (Eylül-Ekim 2022), 285-328.
- Berger, Bernhard. *Allgemeines Schuldrecht - Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil mit Einbezug des Deliktsrechts und Einführung in das Personen- und Sachenrecht*. Bern: Stämpfli Verlag, 3. Auflage, 2018.
- Berti, Stephen V., ZK - Zürcher Kommentar Band/Nr. V/1h/2 - Das Erlöschen der Obligationen, Zweite Lieferung, Art. 127-142 - OR Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR). Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 3. völlig neu bearbeitete Auflage, 2002.
- Däppen, K. Robert. *Basler Kommentar Obligationenrecht I: Art. 1-529 OR (Hergestellt von Widmer Lüchinger Corinne/Oser David)*. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2020.
- Doğan, Murat vd. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, 2024.
- Dörner, Heinrich. *Nomos Handkommentar - Bürgerliches Gesetzbuch Handkommentar (von SCHULZE Reiner/DÖRNER Heinrich/EBERT Ina u.a.)*. Baden: Nomos Verlag, 12. Auflage, 2023.
- Eichel, Florian. *BGB Soergel - Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen: BGB, Band 2/2: Allgemeiner Teil 2/2: §§ 158-240 (Bandredaktor: Herr Prof. Dr. Jan Dirk Harke - Bearbeitet von Prof. Dr. Walter Bayer/Prof. Dr. Florian Eichel/Dr. Cyril Hergenröder/Prof. Dr. Fabian Klinck/Dr. Michael Matthiessen und Frau Prof. Dr. Claudia Mayer)*. Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag, 14. Auflage, Stuttgart, 2022.
- Erdem, Mehmet. *Özel Hukukta Zamanaşımı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010.
- Eren, Fikret – Dönmez, Ünsal. *Eren Borçlar Hukuku Şerhi – Cilt III m. 83-206*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 29. Baskı, 2024.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. II. Cilt. İstanbul: Fakülteler Matbaası, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, 1977.
- Furrer, Andreas – Müller-Chen, Markus. *Obligationenrecht Allgemeiner Teil*. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 3. Auflage, 2020.
- Gauch, Peter vd. *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil*. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 11. Auflage, 2020.
- Gottini, Melanie Catalina. *Die Verjährung im schweizerischen Privatrecht, Grundlagen und ausgewählte Problembereiche*. Zürich: Universität Zürich, Wirtschaftsrecht, Dissertation, 2019.
- Grothe, Helmut. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 1: Allgemeiner Teil §§ 1-240, AllgPersönlR, ProstG, AGG (Redakteurin: Dr. Claudia Schubert - Herausgegeben von Dr. Dr. Dres. h.c. Franz Jürgen Säcker/Dr. Roland Rixecker/Dr. Hartmut Oetker und Bettina Limperg)*. München: C.H.Beck Verlag, 9. Auflage, 2021.

- Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1. Baskı, 2021.
- Günday, Harun Mirsad. *Alım Hakkı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Hamamcıoğlu Vardar, Gülşah. *Medeni Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.
- Heinemann, Jörn. *Gesetzformulare Bürgerliches Gesetzbuch: BGB Kommentiertes Vertrags- und Prozessformularbuch (Herausgegeben von Reiner SCHULZE/Herbert GRZIWOZ/Dr. Rudolf LAUDA)*. Baden: Nomos Verlag, Baden, 4. Auflage, 2020.
- Henrich, Wolfgang. *BeckOK-BGB: Bamberger / Roth / Hau / Poseck Bürgerliches Gesetzbuch: BGB, Band 1: §§ 1-480 (Herausgegeben von Dr. Wolfgang Hau/Dr. Roman Poseck/Dr. Heinz Georg Bamberger und Dr. Herbert Roth)*. München: C.H.Beck Verlag, 5. Auflage, 2023.
- Hiestand, Gottfried. *Die Verjährung nach schweizerischem Obligationenrecht*. Zürich: Universität Zürich, Dissertation, 1889.
- Hochstrasser, Michael. *Freizeichnung zugunsten und zulasten Dritter*. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2006.
- Huguenin, Claire – Thouvenin, Florent. *Verjährung und Reform in der Schweiz (in: Verjährungsrecht in Europa - zwischen Bewährung und Reform)*. University of St. Gallen Law School Law and Economics Research Paper Series Working Paper No. 2013-11.
- Karavaşin, Yasin Alperen. "Verjährungsverzicht und Vereinbarungen über die Dauer von Verjährungsfristen nach der Revision des Verjährungsrechts". *Zeitschrift des Bernischen Juristenvereins* 0/11 (November 2019), 731-756.
- Karavaşin, Yasin Alperen. *Parteiautonomie im Verjährungsrecht*. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2017.
- Kılıçoğlu, Ahmet Mithat. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitabevi, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 25. Bası, 2021.
- Killias, Laurent – Wiget, Matthias. *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Obligationenrecht - Allgemeine Bestimmungen - Art. 1-183 OR (Herausgegeben von Yesim M. Atamer und Andreas Furrer)*. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 4. Auflage, 2023.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Borçlar Hukuku Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş – Hukuki İşlem – Sözleşme*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 5. Basıdan Tıpkı 6. Bası, 2014.
- Koller, Alfred. *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil*. Bern: Stämpfli Verlag, Bern, 4. Auflage, 2017.
- Krauskopf, Frédéric. *Präjudizienbuch OR - Die Rechtsprechung des Bundesgerichts (1875-2020) (Herausgegeben von Peter Gauch und Hubert Stöckli)*. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 10. nachgeführte und erweiterte Auflage, 2021.
- Lakkis, Panajotta. *Juris PraxisKommentar BGB Band 1 Allgemeiner Teil (herausgegeben von Prof. Dr. Klaus Vieweg) – Gesamtherausgeber: Prof. Dr. Maximilian Herberger/Prof. Dr. Dr. H.c. Helmut Rüßmann/Prof. Dr. Stephan Weth*. Saarbrücken: juris GmbH, 7. Auflage, 2014.
- Leenen, Detlef – Häublein, Martin. *BGB Allgemeiner Teil*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH Verlag, 3. Auflage, 2021.
- Looschelders, Dirk. *Schuldrecht Allgemeiner Teil*. München: Verlag Franz Vahlen, 19. Auflage, 2021.

- Mansel, Heinz-Peter. *Jauernig Bürgerliches Gesetzbuch mit Rom-I-VO, Rom-II-VO, Rom-III-VO, EG-UnthVO/HUntProt und EuErbVO* (Herausgegeben von Prof. Dr. Dres. h.c. Rolf Stürner). München: C.H.Beck Verlag, 19. Auflage, 2023.
- Märki, Raphael. *Der Verjährungseinredeverzicht (Hervorragende Beiträge zu den Rechtswissenschaften Band/Nr. 04)*. Zürich: Dike Verlag, 2023.
- Nabholz, Peter. *Verjährung und Verwirkung als Rechtsuntergangsgründe infolge Zeitablaufs*. Zürich: Universität Zürich, Dissertation, 1958.
- Oğuzman, Kemal – Öz, Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Cilt I. İstanbul: Vedat Kitapçılık: Güncellenip Genişletilmiş 22. Bası, 2024.
- Sarıkaya, Murat. “İsviçre Borçlar Hukuku’nda Zamanaşımına İlişkin 1 Ocak 2020 Yürürlük Tarihli Değişiklikler ve Türk Hukuku Bakımından Düşündürdükleri: Özellikle Geç Ortaya Çıkan Bedensel Zararlarda Düzenleme İhtiyacı”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26/2 (Aralık 2020), 1203-1219.
- Schmidt-Räntsch, Johanna. *ERMAN BGB: Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar mit Nebengesetzen (AGG, BVerstG, EGBGB, ErbbauRG, ProdhaftG, VbVG, VersAusglG, WEG – teils in Auszügen) und Internationalem Privatrecht*, (Herausgegeben von Prof. Dr. Dr. h.c. mult. Harm Peter Westermann/Prof. Dr. Barbara Grunewald/Rechtsanwalt Dr. Dr.h.c. Georg Maier-Reimer). Koeln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 17. neu bearbeitete Auflage, 2023.
- Schwander, Ivo. *OFK - Orell Füssli Kommentar / OR Kommentar - Kommentar zum Schweizerischen Obligationenrecht* (Herausgegeben von Jolanta Kren Kostkiewicz/Peter Nobel/Ivo Schwander und Stephan Wolf). Zürich: Orell Füssli Verlag AG, 4. aktualisierte und überarbeitete Auflage, 2023.
- Schwenzer, Ingeborg – Fountoulakis, Christiana. *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil*. Bern: Stämpfli Verlag AG, 8. Auflage, 2020.
- Spiro, Karl. *Die Begrenzung privater Rechte durch Verjährungs-, Verwirkungs- und Fatale Fristen*. Bern: Stämpfli Verlag AG, 1975.
- Tekinay, Selahattin Sulhi vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Filiz Kitabevi, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, 1993.
- von Büren, Bruno. *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil*. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 1964.
- von Tuhr, Andreas – Escher, Arnold. *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts*. Band II. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 3. Auflage, 1974.
- Wildhaber, Isabelle – Dede, Sevd. *BK - Berner Kommentar / Allgemeine Bestimmungen - Die Verjährung, Art. 127-142 OR*. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2021.
- Wildhaber, Isabelle – Dede, Sevd. *Verzicht auf die Verjährungseinrede (in: Das neue Verjährungsrecht Tagung vom 29. Oktober 2019 in Luzern // Herausgegeben von: Walter Fellmann)*. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2019.

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zeka Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zeka aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.